AD

VIRI REVERENDI

CONIER. MIDDLETONI, S.T.P.

DE

MEDICORUM

APUD

VETERES ROMANOS

DEGENTIUM CONDITIONE

DISSERTATIONEM,

Qua SERVILEM atque IGNOBILEM
eam fuiſſe contendit,

RESPONSIO.

LONDINI,

Typis S. BUCKLEY:

Proſtant apud J. WOODMAN et D. LYON
Bibliopolas, M. DCC. XXVII.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

AD

VIRI REVERENDI

CONIER. MIDDLETONI, S.T.P.

DE

MEDICORUM

APUD

VETERES ROMANOS

DEGENTIUM CONDITIONE

DISSERTATIONEM

RESPONSIO.

INVETERATA quaedam opinio per animos multorum eruditorum pervasit, omnes aut servos, aut abjectae sortis homines fuisse, qui apud veteres Romanos medicinam fecerint.

rint. Hanc autem ſententiam, ut veritati parum conſentaneam, artique ſalutari injurioſam, alii non minus eruditi refutare conati ſunt. Inter hos celeberrimus Meadius in *Oratione* ſua *Harveiana*, tertio ab hinc anno publicata, ex honoribus et praemiis, quae in medicos olim Romae conferebantur, non tantum magno pretio et aeſtimatione ipſam medendi artem, ſed etiam profeſſores ejus honeſta conditione ac loco, illic fuiſſe oſtendit. Tot enim tantaque beneficia et immunitates, quae in *Oratione* commemorat, ſervis, aut aliis abjectae ſortis hominibus, data fuiſſe, omnino ei incredibile videtur. Ceterum vir reverendus, *C. Middletonus, S. T. P* et *Academiae Cantabrigienſis Protobibliothecarius*, qui huic controverſiae nuper ſe immiſcuit, in *Diſ-*

Dissertatione quadam ab ipso edita, *medicorum apud veteres Romanos conditionem servilem atque ignobilem fuisse*, contra Meadium praecipue contendit. Cum primum itaque ad manus *Dissertatio* ista pervenit, antiquitatis amore incitatus, in qua tota haec quaestio versatur, eam statim perlegi. Inter legendum autem, ut fit, quaedam notavi, et excerpsi; quae cum in cumulum majorem, quam ipse primo crediderim, excreverant, iterum describere, observationes quasdam adjicere, et in rem universam paulo accuratius inquirere, mecum ipse statui. Suscepto igitur opere ac paene effecto, quae scripseram, cum uno atque altero amico communicavi; qui ut ad finem perducerem, et publici juris facerem, mihi suasores atque hortatores erant. Interim *No-*

tae

tae Breves in Middletoni *Dissertationem*, ab erudito quodam medico, ut prae se fert, conscriptae, prodierunt. Sed cum auctor summa rerum capita solum attingere, paucosque illius *errores*, ut vocat, *redarguere* satis habuit; pleniorem totius argumenti disquisitionem neque rei antiquariae, neque medicinae studiosis, ingratam fore existimans, quid de eo sentiam, jam explicabo.

SUMMAM controversiae in duo capita Vir Reverendus partitur. " Neque dicere, *inquit*, dubitavi, " Meadium ipsum dupliciter pla- " ne labi videri : primum, quod " *medicos olim Romae liberos esse* " *et ingenuos* ; deinde, quod *chi-* " *rurgos a ceteris medicis distin-* " *gui* omnino et *segregari* puta- " ret ; cum utrosque communi " cum nomine, tum conditione,

" apud

" apud veteres Romanos uſos " ſemper eſſe certiſſimum eſ- " ſet [1] ". Horum igitur utrumque partim rationibus, partim veterum ſcriptorum teſtimoniis, deinceps refellere conatur. Nos veſtigia illius prementes via, qua ducit, ſequemur; et tum argumenta, tum auctoritates, quanta poſſumus brevitate, expendemus.

QUOD ad prius caput attinet, a primis temporibus repetens, " Apud veteres, *inquit*, " Romanos medendi artem non " ſolum minus excultam, ſed " ne cognitam quidem eſſe, ex " monumentorum omnium ſi- " lentio ſuſpicari fas eſt [2] ". Si *artem* hic ſtricto ac proprio ſenſu intelligat, *apud Romanos*

[1] Diſſert. p. 4. [2] Ibid. p. 5.

non

non ſolum minus excultam, ſed ne cognitam quidem primis aetatibus *fuiſſe*, haud difficulter ei concedam. Sed pergit:

" Nec per plura deinceps ab
" urbe condita ſecula ullius un-
" quam medici fama, nomenve
" memoriae traditur; vel artis
" quidem ipſius ulla fere a ſcri-
" ptoribus ſit mentio. Neque
" mirum ſane raram ibi rei fie-
" ri mentionem, cujus rarum
" fuiſſe uſum neceſſe ſit, apud
" homines ſcilicet ſumma tem-
" perantia educatos, ſummiſque
" laboribus exercitatos". Et mox: " In hoc rerum ſtatu rem-
" publicam ſine medicis ad ſex-
" centeſimum uſque annum flo-
" ruiſſe narrat Plinius [1]; qui
" tamen haud ita accipiendus
" eſt, quaſi neminem omnino

[1] Hiſt. L. xxix. c. 1.

" per

" per tot ſecula medicinae ope-
" ram dediſſe aſſeruiſſet ; quum
" medicos, qualeſcunque tandem
" ii fuerint, diu ante Romae
" extitiſſe, et multi auctores
" ſint, et ipſe quidem Archa-
" gathum quendam artem ibi
" antea exercuiſſe meminit. I-
" taque hoc ſolum ſignificaſſe
" intelligendus eſt : nullum il-
" lis temporibus Romanos ha-
" buiſſe medicum, qui artis pe-
" ritia, vel nominis fama incla-
" ruerit, artemque ipſam inte-
" rea jacuiſſe penitus, nullo lo-
" co aut honore habitam, nec
" niſi *a ſervis et extremae ſor-*
" *tis hominibus* adminiſtratam :
" quos fere omnes a Graecis
" (qui magnam Italiae partem,
" Siciliamque tum omnem te-
" nebant) aut bello captos, aut
" pretio emtos, aut fugitivos de-
" nique eſſe veriſimile eſt ; quum

" in Graecia medicorum ſervulos, " dominos conſectando, aegroſ- " que ſimul obeundo, medendi " ſaepe artem didiciſſe atque exer- " cuiſſe certiſſimum eſt[1]". Locum hunc V. R. tam plene deſcripſi, quia non unum continet, in quo nequeo, quin ab eo diſſentiam.

Etenim cum *omnes fere, qui artem medicam ad ſexcenteſimum uſque annum Romae adminiſtrarunt, Graecos fuiſſe, veriſimile eſſe* exiſtimet; quemadmodum haec ſententia cum Catonis (qui tunc temporis vixit) epiſtola ad filium, quae apud Plinium legitur, conciliari poſſit, haud percipio. De Graecis enim loquens Cato, *Quandocunque*, inquit, *illa gens ſuas literas dabit, omnia corrumpet; tum etiam magis, ſi medicos ſuos huc mittet*[2]. Quomodo autem dicere potuiſſet

[1] Diſſert. p. 6, 7. [2] Hiſt. L. xxix. c. 1.

Cato,

Cato, *Graecos omnia Romae corrupturos, ſi medicos ſuos illuc mitterent*; ſi, ut V. R. ſtatuit, non tantum illo tempore, ſed et diu antea, tota fere medendi ars apud Romanos a Graecis fuiſſet adminiſtrata? Graecam itaque medicinam non ita Romae tunc cognitam fuiſſe, et communi uſu receptam, ut is nobis perſuadere ſtudet, ſatis manifeſto apparet. Non enim de ea loquitur Cato, ut de re praeſenti, et quae vulgo obtinuit (quod ſine dubio non ſiluerat, ſi verum fuiſſet) ſed tanquam *vates*, ut ait ipſe, praemonet, quanta exinde detrimenta reſpublica caperet, ſi in poſterum unquam admitteretur. Idem quoque ex alio Plinii loco confirmari videtur, ubi ita ſcribit: *Braſſicae laudes longum eſt exequi, cum et Chryſippus medicus privatim volumen ei dicaverit,*

 rit,

rit, per ſingula membra hominis digeſtum, et Dieuches; ante omnes autem Pythagoras et Cato non parcius celebrarint. Cujus ſententiam [ſcil. Catonis] *vel eo diligentius perſequi par eſt, ut cognoſcatur, qua medicina uſus ſit annos* DC *Romanus populus*[1]. Quem locum ſic interpretatur Plinius Valerianus: *Cato tradit populum Romanum ſexcentis fere annis medicina braſſicae uſum; nondum enim in urbem commeaverant medici, qui in artem redegerunt, quemadmodum magno ſanitas conſtet; et peregrina ſecum pigmenta attulerunt, ut illis imponerent pretia, quae vellent*[2]. Si populus igitur Romanus medicina Catonis ſententiae congruenti annis ſexcentis uſus ſit, ut Plinius hic indicare videtur;

[1] Hiſt. L. xx. c. 9. [2] De re medica, L. iv. c. 29.

neque

neque Graeca profecto ea esse potuit, neque a Graecis medicis administrari; utrisque enim Cato hostis fuit infensissimus.

Praeterea ex Catonis verbis, quae in epistola jam laudata proxime sequuntur, eum non de servis loqui, sed liberis, satis liquet. *Jurarunt*, inquit, *inter se barbaros necare omnes medicina. Et hoc ipsum mercede faciunt, ut fides iis sit, et facile disperdant. Nos quoque dictitant barbaros.* Jam de servis haec dici quis credet? Servi non *mercede*, sed jussu dominorum, medicinam faciebant; nec, ut opinor, Romanos, hoc est, dominos suos, *barbaros dictitare* sustinuissent. Non a servis itaque, sed liberis, qui sponte sua medicam artem exercendi causa Romam se conferrent, timor hic Catonis exortus est. Quapropter sententia V. R.

tam

tam de tempore, quo Graeca medicina Romae recepta fuit; quam de servis eam primo illic administrantibus, nullo fundamento nititur. Sed cum Romani omnes artes ingenuas a Graecis acceperint, docte sane et perite clarissimus Meadius artis medicae primordia apud Romanos ab *Archagatho* ducit[1], qui, narrante Plinio, *primus e medicis venit Romam Peloponneso, anno urbis* DXXXV[2]. De reliquis autem ad id tempus medicis, ut de hominibus imperitis, nullo artis vel doctrinae praesidio instructis, et qui vix in censum medicorum adscribi mereantur, haud magis rationem esse habendam existimasse videtur; quam habuit Cicero de versibus,

Quos olim Fauni, vatesque canebant[3],

[1] Orat. Harv. p. 8. [2] Hist. L. xxix. c. 1. [3] Brut. c. 18.

cum

cum Romae poëtices initia post annos demum quingentos ab urbe condita collocavit. Quanquam ipse etiam Archagathus artem illic ostendisse potius, quam introduxisse censendus est. Nam, ut Plinius ibidem narrat, licet *mire gratus* esset *adventus ejus initio*; *mox* tamen *a saevitia secandi urendique transiit nomen in carnificem, et in taedium ars, omnesque medici.* Hinc ratio apparet, cur post Archagathum de nullius Graeci medici, diuturno tempore, Romam adventu legamus; et cur etiam de Graecorum medicina, ut de re potius in futurum timenda, quam tunc in usu, Cato loquatur: scilicet *ars, omnesque* eorum *medici*, apud Romanos, si Plinio credamus, *in taedium transierant.*

Ex auctoribus autem, quorum testimonia

teſtimonia in margine citat, ut Romanos ante *annum urbis ſexcenteſimum* medicos habuiſſe oſtendat, alter eſt Dionyſius Halicarnaſſenſis; qui, " Peſte, *ut* " *ait*, Romae circiter annum " CCCI graſſante, medicos aegris " curandis non ſufficere memi- " nit ". Ambiguo autem ſenſu mentem Dionyſii expreſſiſſe videtur illis vocibus, *medicos aegris curandis non ſufficere*; cum ſcribat is, morbum ita ſaeviiſſe, ut *ei non amplius ſuccurrere* poſſent. Graeca verba ſunt: Οὔτε τῶν ἰατρῶν ἀρκȣ́ντων ἔτι βοηθεῖν τοῖς καμάτοις [1]. Alterum teſtimonium ex Plauti *Rudente* petitur:

Gr. *Quid tu, num medicus, quaeſo, es?*
La. *Immo edepol una litera plus ſum.* Gr. *Tum tu*
Mendicus es [2].

[1] L. x. c. 53. [2] Act. v. ſc. 2.

Verum

Verum oblitus fuisse videtur V. R. hanc Graecam esse fabulam, in qua, ut e prologo discimus, res, tanquam Cyrenis acta, repraesentatur. Plauti autem aetate Romae medicos fuisse, si res aliunde esset dubia, quomodo hinc demonstrari posset, me sane omnino fugit. Sed alios hoc genus lapsus suo loco infra observabimus.

Proinde si *in Graecia medicorum servulos medendi artem* plene et accurate *didicisse*, et publice illic *exercuisse*, censeat; in ea re haud parum falli videtur. Neque probant hoc illa Platonis verba, in margine ab eo laudata: κατ' ἐπίταξιν τῶν δεσποτῶν καὶ θεωρίαν, καὶ κατ' ἐμπειρίαν τὴν τέχνην κτῶνται ὑπηρέται τῶν ἰατρῶν. Quo autem egregii scriptoris mens clarius appareat, locum istum

hic plenius adſcribere non pigebit. Qui ſic ſe habet : ΑΘ. Ἐισί πȣ τινὲς ἰατροὶ, φαμὲν, καὶ τινες ὑπηρέται τῶν ἰατρῶν; ἰατρȣ̀ς δὲ καλȣ̃μεν δή πȣ καὶ τȣ́τȣς; ΚΛ. Πάνυ μὲν ȣ̃ν. ΑΘ. Ἐάν τέ γ' ἐλεύθεροι ὦσιν, ἐάν τε δȣ̃λοι, κατ' ἐπίταξιν δὲ τῶν δεσποτῶν καὶ θεωρίαν, καὶ κατ' ἐμπειρίαν τὴν τέχνην κτῶνται, κατὰ φύσιν δὲ μὴ, καθάπερ οἱ ἐλεύθεροι αὐτοί τε μεμαθήκασιν ȣ̃τω, τȣ́ς τε αὑτῶν διδάσκȣσι παῖδας; θείης ἂν ταῦτα δύο γένη τῶν καλȣμένων ἰατρῶν; ΚΛ. Πῶς γὰρ ȣ̃; ΑΘ. Ἆρ' ȣ̃ν καὶ ξυννοεῖς, ὅτι, δȣ́λων καὶ ἐλευθέρων ὄντων τῶν καμνόντων ἐν ταῖς πόλεσι, τȣ̀ς μὲν δȣ́λȣς σχεδόν τι οἱ δȣ̃λοι τὰ πολλὰ ἰατρεύουσι περιτρέχοντες, καὶ ἐν τοῖς ἰατρείοις περιμένοντες; καὶ οὔτε τινὰ λόγον ἑκάστου περὶ νοσήματος ἑκάστου τῶν οἰκετῶν οὐδεὶς τῶν τοιȣ́των ἰατρῶν δίδωσιν, οὐδ' ἀποδέχεται; προστάξας δ' αὐτῷ τὰ δόξαντα ἐξ ἐμπειρίας, ὡς ἀκριβῶς εἰδὼς, καθάπερ τύραννος, αὐθαδῶς οἴχεται ἀποπηδήσας πρὸς ἄλλον κάμνοντα οἰκέτην· καὶ ῥᾳστώνην οὕτω τῷ δεσπότῃ παρασκευάζει τῶν καμνόντων τῆς ἐπιμελείας; ὁ δὲ ἐλεύθερος ὡς ἐπιτοπλεῖστον τὰ τῶν ἐλευθέρων νοσήματα θεραπεύει

τε

τοῦ καὶ ἐπισκοπεῖ· &c[1]. Ea ratio fuit medicae artis inter Graecos exercendae, cum medicamenta sua medici conficiebant, quae servilia ministeria in rebus quibusdam exequendis necessario requireret. Distinguit igitur Plato inter liberorum institutionem, et eam peritiam, quam servi quidam solertia ingenii et observatione, dum mandatis dominorum obsequerentur, acquirere possent. Nam *in eadem familia*, ut observat doctissimus Meadius, *vigebat ut plurimum* apud Graecos *medicina, filiis et filiorum filiis a patribus per manus tradita*[2]. Hi itaque a pueritia ad artem educti atque instituti, longe plenius et accuratius eam didicerunt, quam servis licuit, qui, quicquid intel-

[1] De leg. L. iv. p. 720. Ed. Serran.
[2] Dissert. De numm. Smyrn. p. 49.

lexerint, *dominos confectando, aegrosque simul obeundo* consecuti sunt. Neque minus profecto discriminis inter diversam artis exercendae, quam discendae rationem, prout a liberis, aut servis administrabatur, Plato collocat. Hos enim eatenus tantum medicinam, vel potius munera quaedam ad eam spectantia, idque in suae sortis homines, administrasse, quatenus domini eorum laborem atque operam suam levandi causa voluerunt, plane significat. Quare ex hoc Platonis loco servos publice, et suo nomine, apud Graecos medicinam fecisse V. R. nunquam, opinor, evincet. Immo id legibus vetitum fuisse manifesto constat. Nam, ut tradit Hyginus, *Athenienses caverant, ne quis servus, aut foemina artem medicinam dis-*

diſceret[1]. Et cum poſtea, ut dicit, *legem emendarunt, ingenuis* tantum foeminis id beneficii conceſſerunt. Servis autem, quibus artem diſcere nunquam licuit, facere nequaquam certe permiſſum fuit. Ceterum per *foeminas*, quae medicam artem diſcebant, *obſtetrices* intelligit Hyginus; quae a Romanis etiam *medicae* vocabantur. Accedit his, quod, Platonem in eo loco de ſervis loqui, non certum eſſe videtur. Nam, ut diſcimus ex Athenaeo, voces δούλους et οἰκέτας ita nonnunquam diſtinguebantur, ut prior *libertum*, poſterior vero *ſervum* ſignificaret. Sed operae pretium erit ipſum audire. Διαφέρειν φησὶ Χρύσιππος δοῦλον οἰκέτου, διὰ τὸ τοὺς ἀπελευθέρους μὲν δούλους ἔτι εἶναι, οἰκέτας δὲ τοὺς μὴ τῆς κτήσεως ἀφειμένους. Et mox :

[1] Fab. 274.

Καλοῦνται

Καλοῦνται δὲ οἱ δοῦλοι, ὡς μὲν Κλείταρχος φησὶν ἐν ταῖς γλώσσαις, ἄζοι, καὶ θεράποντες, καὶ ἀκόλουθοι, καὶ διάκονοι, καὶ ὑπηρέται, ἔτι δὲ πάλμονες, καὶ λάτρεις[1]. Cum Plato igitur in loco, de quo agimus, δούλους iſtos ὑπηρέτας τῶν ἰατρῶν appellet, vero haud abſimile videtur eum *libertos* intellexiſſe; qui, cum dominis ſuis operas praeſtare tenerentur, quoties hi aegrotorum multitudine diſtringebantur, δούλους et οἰκέτας viſitare in mandatis habebant, dum ipſi ἐλευθέρους adibant. Et de hoc medicorum genere illud Laertii haud incommode forſan explicari poſſit: Ἰατρὸς εἰ δοῦλος εἴη, πεισθῆναι δεῖν αὐτῷ[2]. Atque idem in uſu fuiſſe apud Romanos, ut *medicorum liberti* juſſis patronorum in aegrotis viſitandis obſequerentur, ex *Alfeni reſponſo* intelligimus. *Medicus*,

[1] Lib. vi. c. 19. [2] Lib. vi. § 30.

inquit,

inquit, *libertus*; *quod putaret, ſi liberti ſui medicinam non facerent, multo plures imperantes ſibi habiturum*; *poſtulabat, ut ſequerentur ſe, neque opus facerent: id jus eſt, necne? Reſpondi, jus eſſe: dummodo liberales operas ab iis exigeret; hoc eſt, ut adquieſcere eos meridiano tempore, et valetudinis et honeſtatis ſuae rationem habere ſineret* [1].

Hactenus de medicis, quos per primos ſexcentos annos Romani habuerunt, vidimus. Neque cauſam percipio, quo minus hic verba clariſſimi Meadii uſurpare mihi liceat, cum ait: *Nihil ſervile artem* medendi *adhuc dedecorat* [2]. Imperitos plerumque homines fuiſſe atque artis expertes, utpote qui nec ipſi rem

[1] L. 26. princ. ff. De oper. libert. [2] Orat. Harv. p. 9.

medicam

medicam in artem redegerant, nec a Graecis acceperant; atque in iis civitatis moribus, ac tenui ratione vivendi, etiam haud amplae fortunae, facile concedam: servos autem fuisse, ne minimam quidem argumenti speciem V. R. attulit, quo, ut credam, inducar. Ad sequentia igitur secula cum eo jam progrederer, nisi unum prius observandum restaret, quo a Senecae mente omnino aberrasse videtur. Is enim, ut ait, "Medicos, inter "infimos hominum recenset; et "divitias in bonis nequaquam "esse numerandas contendit, "propterea quod ejusmodi *bona* "*in arte medendi humillimis* "*quibusque contingere videmus*[1]". Sed qui locum istum apud Senecam paulo attentius

[1] Differt. p. 7.

consi-

confiderabit, vocem *humillimis* morali fenfu ufurpari, mentifque habitum fignificare, plane percipiet. Non enim de civili hominum ftatu illic agitur ; fed *bona malis hominibus contingere poffe* affirmatur, quod artium quarundam profefforum, atque inter illos *medicorum*, exemplo oftenditur. Hoc Senecae argumentandi ratio manifeftum faciet, qui ex Stoicorum placitis probare fufcipiens, virtutem folum vere effe hominis bonum, illo argumento utitur : *Quod contemtiffimo cuique contingere ac turpiffimo poteft, bonum non eft : opes autem et lenoni et laniftae contingunt : ergo non funt bona.* Peripatetici contra, *Falfum eft, inquiunt, quod proponitur : nam et in grammatica, et in arte medendi, aut gubernandi, videmus bona humillimis quibufque*

contingere[1]. Jam in majori Senecae propositione voces *contemtissimo* et *turpissimo*, non de externa hominum conditione, sed de mentis habitu, necessario intelligi oportet. Nunquam enim negarunt Stoici virtutem etiam servis, & abjectissimae sortis hominibus contingere potuisse. Quare ni Peripatetici eadem significatione vocem *humillimis* in suo argumento posuissent, eam Senecae propositionem, quam falsam esse dicunt, nullo modo oppugnassent. Porro ex alio Senecae loco hoc confirmari videtur, ubi *liberalium studiorum professores turpissimos* ac *flagitiosissimos* ipse appellat. Verba sunt: *An tu quicquam in istis* [studiis] *esse credis boni, quorum professores turpissimos omnium ac flagitio-*

1 Epist. 87.

ſiſſimos cernis? Quid horum ad virtutem viam ſternit[1]? Per vocem igitur *humillimis* non *infimae ſortis* homines, ſed *virtute inanes*, hoc eſt, *humillima* et *abjecta mente* praeditos, ut Stoici cenſuerunt, Peripateticos intellexiſſe manifeſtum videtur. Quod ex Senecae quoque reſponſo plane evincitur; ubi *humillimis* iſtis mox eos opponit, *quos virtus extollit, et ſupra cara mortalibus collocat*. Nec mihi profecto liquet, quemadmodum *bona*, in Peripateticorum argumento, *divitias*, ut V. R. accipit, ſignificare poſſint. Nam cum Seneca negaverat *opes eſſe bona*, quod *contemtiſſimo cuique* ac *turpiſſimo* contingere poſſint, idque *lenonis* et *laniſtae* exemplis oſtenderat; illuſtraſſent po-

[1] Epiſt. 88.

tius, quam refutassent Senecae argumentum Peripatetici, alia turpissimorum hominum exempla proferendo, quibus opes aeque contingant. Quare aliud bonorum genus, hoc est *bonum artium*, Peripatetici, ut opinor, adferre voluerunt. Quanquam nec in his quidem veri *aliquid boni esse* concedit Seneca, ut paulo supra vidimus. Perperam itaque V. R. a vero sensu detorquens, in medicorum dedecus hunc Senecae locum convertit, quasi *inter infimos homines* eos *recensuisset*; cum alias certe tam de medicis, quam de arte illorum, haud parum honorifice loquatur. *Nec medico*, inquit, *in majus gratia referri potest; solet enim et medicus vitam dare*[1]. Et alibi : *Medicinae apud aegros usus, apud sanos honor est*[2].

[1] De benef. L. iii. c. 35. [2] De clement. L. i. c. 2.

SED tempus eſt, ut ad ſequentia Romanorum ſecula jam deveniamus, et quinam fuerit apud illos medicorum ſtatus iis temporibus paulum exquiramus. " Quum vero, *inquit*, Graecia " tandem et Aſia ſubactae, imperioque adjectae eſſent; tum " luxu inde omnia, deliciiſque " Romae diffluere, Graecorum" que artes in urbem introdu" ctae priſcam illam vitae diſci" plinam, ſimplicitatemque om" nem corrumpere; principeſ" que viri *tum primum* Graecu" los undique ſervos artibus " inſtructos, et medicinae prae" cipue peritos, qui et valetu" dini et luxuriae ſimul mini" ſtrarent, conquirere ſibi, ac om" ni ſtudio coëmere coeperunt: " neque procerum poſthac di" vitumve domus ulla *medicis* " *ſervis*, vel pluribus, vel ſingu-

" lis

" lis ad minimum caruiſſe vide-
" tur ; quorum deinceps in ma-
" nibus medendi ars, ac provin-
" cia fere omnis verſata eſt [1] ".
Mores Romanorum iis temporibus, de quibus V. R. hic loquitur, in pejus fuiſſe mutatos, luxuriamque cum victoriis ac finibus imperii creviſſe, ex ſcriptoribus eorum diſcere licet, qui de hac re haud raro queruntur. Quod ſcribit autem, *principes viros* TUM PRIMUM *Graeculos ſervos medicinae peritos conquirere ac coëmere coepiſſe*, cum iis, quae ſupra affirmavit, qua ratione conciliari poſſit, mihi ſane haud facile apparet. Dixit enim antea, intra primos ſexcentos annos, nimirum dum *priſca illa vitae diſciplina*, morumque *ſimplicitas* adhuc man-

[1] Diſſert. p. 7.

ſit,

ſit, medicinam apud Romanos *non niſi a ſervis et extremae ſortis hominibus adminiſtratam*; *quos fere omnes a Graecis aut bello captos, aut pretio emtos, aut fugitivos fuiſſe, veriſimile eſſe* ſtatuit [1]. Servorum autem emtores de ingenio eorum et arte, quibus eſſent praediti, inquirere ſolebant. Quoſnam igitur fuiſſe dicamus, qui hiſce ſimplicibus et incorruptis aetatibus *ſervos* iſtos *medicos* conquiſivere, ut *pretio* ſibi *emerent*? Non *principes viros*, ſi V. R. credamus. Hi enim *domeſtica ſua diſciplina* contenti, quae ex paucarum herbarum notitia ac uſu conſtabat, Graecorum medicinam contemſerunt. In manus igitur inferioris ordinis hominum eos devenire neceſſe fuit; qui

1 Diſſert. p. 7.

de

de arte illorum, ut videtur, melius quam proceres ſentientes, domi aluerunt, et in ſua ac ſuorum valetudine curanda occuparunt; ubi tam perite atque aſtute hi Graeculi rem geſſerunt, ut brevi tempore totius fere rei medicae adminiſtrationem, neſcio quomodo, ſibi comparaverint. Cuinam autem credibile poteſt videri, in ea *paupertate civium*, ut ait, mediocris fortunae homines tantos ſumtus in ſervis Graeculis, qui valetudini ſuae adminiſtrarent, alendis impenſuros fuiſſe; quod ne *principes* quidem *viri*, donec *luxu omnia, deliciiſque* poſtea *Romae diffluerent*, facere *coeperunt*? Quanam igitur ratione haec ſecum cohaerere poſſint, aliis explicandum relinquo.

Verum iis aetatibus, de quibus jam agimus, proceres Romanos

manos, ac divites, servos omni arte instructos, atque inter eos medicinae etiam peritos sibi comparare, ac domi secum retinere haud raro solitos, nemo ignorat, qui in veteri Romanorum historia non plane sit hospes. Sed in *horum manibus medendi ars ac provincia fere omnis versata* nec *fuit*, nec ullo modo esse potuit. Hos enim ad suum et suorum usum alebant domini, et opera eorum domesticis parietibus claudebatur, ubi familiae valetudini privatim ministrabant. Nihil igitur commune habuerunt servi cum artis professoribus, et iis, qui per urbem publice eam exercuerunt. Quis unquam de servo audivit, qui *professor medicinae*, aut ullius artis ingenuae diceretur? *Profiteri* sane, cum artibus tribuitur, est *publice suscipere* et *exercere*; quod servi in

poteſtate ſua non habuerunt. Si quis Suetonii libros de *Grammaticis* et *Rhetoribus* legat, multos utriuſque artis illic inveniet, qui ſervi fuerant ; ſed neminem, qui docendi munus in ſe ante ſuſcepit, quam libertatem fuiſſet conſecutus. Nec aliter ſe res habuit ratione medicorum. *Lucius Titius*, ut in jure Romano legimus, *ita teſtamento cavit : Medicos tibi commendo illum et illum ; in tuo judicio erit, ut habeas bonos libertos et medicos : quod ſi ego libertatem iis dediſſem, veritus ſum, quod ſorori meae cariſſimae fecerunt medici ſervi ejus, manumiſſi ab ea ; qui, ſalario expleto, reliquerunt eam*[1]. Doctiſſ. Clericus, legem hanc citans, verba *ſalario expleto* ſic Gallice vertit : *après qu'elle leur*

[1] L. 41. §. 6. ff. De fideicomm. libertat.

eut

eut payé leur ſalaire[1]: ſed, ut mihi videtur, minus recte. Nam Romae medici operam ſuam annua mercede, vel *ſalario*, domibus aegrotorum inviſendis elocabant. Ob quam cauſam *Stertinius*, narrante Plinio, *imputavit principibus, quod quingentis ſeſtertium millibus contentus eſſet; cum ſexcenta quaeſtu urbis ſibi eſſe, numeratis domibus, oſtenderet*[2]. Sic cum mulier quaedam ita legaverat: *Medico Sempronio, quae viva praeſtabam, dari volo: ea*, inquit juriſconſultus, *videntur relicta, quae certam formam erogationis annuae, non incertam liberalitatis voluntatem habuerunt*[3]. Quare per voces *ſalario expleto* Titium ſignificaſſe puto, medicos, quos

[1] Hiſt. De la med. p. 111, l. i. c. 2.
[2] Hiſt. Lib. xxix. c. 1.
[3] L. 10. §. 1. ff. De ann. legat. et fideicomm.

ſoror ejus manumiſerat, eam reliquiſſe, cum primum tot domus operam eorum conduxiſſent, quarum ſalario bene ſuſtentare ſe poterant. Servi autem, qui in dominorum poteſtate erant, ut reliquae facultates, et *in bonis* eorum ſemper numerabantur, operam ſuam, ut liberti, aliis elocare nequibant. Pleriſque igitur Romanis civibus alii medici, quorum opem in morbis peterent, neceſſario requirebantur. Qui cum haud alii eſſe poſſent, quam liberi ; corruat hinc neceſſe eſt V. R. et aliorum ſententia, qui totam fere rem medicam a ſervis Romae adminiſtratam fuiſſe ſtatuant.

Imo haec, quae diximus, ipſe paulo ante quodammodo conceſſiſſe videtur, cum ait : " Horum [*ſcil. Graecorum*] non- " nulli libertatem tandem, ſeu

" domi-

" dominorum gratia promeren-
" da, feu pretio dato adepti, of-
" ficinas plerumque ad operam
" fuam, artifque inftrumenta
" publice vendenda, conducere
" folebant; quas *medicinas* Plau-
" tus vocat, quafque perinde ac
" tonftrinas, conciliis, coetibuf-
" que otioforum frequentari fo-
" litas docet[1]". Liquet ex his verbis, V. R. fervis iftis Graeculis libertatem confequi, priufquam *officinas conducerent*, quibus artem fuam publice exercere poffent, neceffarium exiftimaffe. Qua in re fine dubio, quod verum eft, cenfuit. Dupliciter tamen hic lapfus fuiffe videtur: primum, quod de Graecorum iftis *medicinis* intra annum urbis fexcentefimum loquitur; deinde, quod ad Plauti *Amphitruonem*[2], hoc eft The-

[1] Differt. p. 7. [2] Act iv. fc. I. v. 5.

ben

ben Boeotiae, rei, quae in ea fabula exhibetur, ſedem, nos remittit, quo Romae tunc temporis illas in uſu fuiſſe demonſtret.

Jam ex iis, quae diximus, rem medicam apud Romanos *in ſervorum fere manibus* hactenus non verſatam fuiſſe, ſatis, opinor, manifeſtum eſt. Nam per primos ſexcentos annos nihil omnino de ſervis medicis audimus. Et qui poſtea a viris principibus, aliiſque in re lauta conſtitutis, ad hoc miniſterium emebantur, cum publicis civitatis medicis nihil commune habuerunt. Ceterum haud dubitandum eſt, quin multi ex his ſervis, poſtquam libertatem adepti eſſent, artem publice profiterentur. Attamen praeter hos, alios etiam homines ingenuos iis temporibus Romae medicinam feciſſe mox oſtendemus.

Sed

Sed cum auctore nostro interim progredimur. "Medicorumque, *inquit*, adeo numerus "dum in urbe magis indies "crescebat; raro tamen adhuc "de medicina ipsa, ejusque pro"fessoribus, tanquam *de re hu"mili et abjecta* nimis, apud "auctores mentio occurrit[1]". Hoc sane medicina cum aliis artibus commune habuit, ut serius ac difficilius a Romanis reciperetur; sed non inde sequitur, cum semel admissa fuerit, pro *re humili et abjecta* fuisse habitam. Contrarium certe ex iis, quae postea dicemus, manifesto apparebit. Porro etsi chirurgiae exercendae rationem Graecam Romani primo improbaverint, ut ex Plinii verbis de Archagatho supra allatis intelligimus; nec ipsum tamen Archagathum, nec alios

[1] Dissert. p. 8.

quos-

quoſcunque medicos, eadem ſeveritate, qua artium quarundam aliarum profeſſores, unquam tractaſſe videntur. *Rhetorica*, inquit Suetonius, *apud nos, perinde atque grammatica, fere recepta eſt, paulo etiam difficilius; quippe quam conſtet nonnunquam etiam prohibitam exerceri. Quod ne cui dubium ſit, vetus ſenatusconſultum ſubjiciam:* CAIO FANNIO STRABONE MARCO VALERIO MESSALLA CONSULIBUS, *Marcus Pomponius praetor ſenatum conſuluit. Quod verba facta ſunt de philoſophis, et de rhetoribus, de ea re ita cenſuerunt: Ut Marcus Pomponius praetor animadverteret, curaretque, uti ei e republica fideque ſua videretur, uti Romae ne eſſent*[1]. Factum eſt hoc SC. anno urbis conditae DXCII annos nimirum ſeptem et quin-

[1] Lib. De clar. rhetor. c. 1.

quaginta

quaginta poſtquam Archagathus Romam advenerat. Conſtat igitur ex his Suetonii verbis philoſophos ac rhetores Roma pulſos fuiſſe. Quod ſcriptis autem nonnulli tradiderunt, idem medicis quoque iis temporibus accidiſſe; id commentum eſſe, *nulla veterum annalium fide, nullis antiquorum monumentorum indiciis* confirmatum, oſtendit doctiſſimus Meadius[1].

Sed pergit V. R. " Neque
" praeter *unum Archagathum*,
" cuivis unquam medico ante
" J. Caeſaris aetatem jus civita-
" tis datum reperio: primuſque,
" ut opinor, circum idem tem-
" pus *Aſclepiades quidam* me-
" dendi arte celebris fuit; qui
" cum rhetor primo fuiſſet[2],
" nec remedia noſſet, quum rhe-

[1] Orat. Harv. p. 8. [2] Plin. Hiſt. xxv. 2. xxvi. 3.

" toricam tamen sibi minus
" quaestuosam invenisset, ut sa-
" gaci erat ingenio, ad medici-
" nam se convertit, ac famam
" inde magnam atque auctori-
" tatem adeptus, in Ciceronis[1]
" deinceps amicitiam et famili-
" aritatem est receptus[2]". Vix ullos ex Graecia medicos post Archagathum Catonis aetate Romam venisse, ex iis, quae supra diximus[3], veri admodum simile videtur. Catonem autem *anno urbis* DCV. *obiisse* narrat Plinius[4]. Ex quo tempore ad disputationem illam inter summos viros de arte dicendi, quam in libris *De oratore* inducit Cicero, anni septem et quinquaginta sunt elapsi; quod ex Philippi consulatu apparet, quo anno eam habitam fuisse fingit[5], cum ipse adhuc *puer*

[1] De orat. L. I. c. 14. [2] Differt. p. 8. [3] Pag. 15.
[4] Hist. Lib. XXIX. c. I. [5] Lib. I. c. 7.

esset,

eſſet, ut ad Atticum ſcribit[1]. Quare non de Ciceronis, ut ait V. R. ſed ſua ipſius cum Aſclepiade amicitia, verba illa Craſſi intelligi debent: *Neque vero Aſclepiades is, quo nos medico, amicoque uſi ſumus, tum, cum eloquentia vincebat ceteros medicos, in eo ipſo, quod ornate dicebat, medicinae facultate utebatur, non eloquentiae*[2]. Porro non ut de re nova, et quae tum fieri incipiebat, hic loquitur Craſſus. Neque ſane dubitandum eſt, eum *famam magnam atque auctoritatem adeptum fuiſſe*, priuſquam in Craſſi *amicitiam et familiaritatem reciperetur.* Habemus igitur hic medicum illuſtrem, et magni nominis apud Romanos, intra annos ſexaginta poſt mortem Catonis; et qui ea de cauſa *ad medi-*

[1] L. xiii. ep. 19. [2] L. I. c. 14.

cinam ſe convertit, quia *magis quaeſtuoſam, quam rhetoricam invenerat.* Haud contemnenda igitur, ut videtur, iis temporibus medicae artis praemia Romae fuerunt. At quibus ? Serviſne ? Nihil minus. Hi enim in familiae valetudine curanda occupati, ſine conceſſu domini nihil lucri aliunde ſibi corradere potuerunt. Praemia igitur, quibus Aſclepiades movebatur, ea medicorum, qui artem publice exercebant, ſine dubio fuere. Praeterea quinam erant iſti medici, quos eloquentia viciſſe Aſclepiadem dicit Craſſus ? Num ſervos fuiſſe credamus ? Cum ſervis, ut opinor, amicum vix comparare voluit. Ad haec, *Graecia et Aſia nondum erant ſubactae.* Nondum igitur ex V. R. ſententia *principes viri Graeculos* iſtos *ſervos, medicinae peritos, conquire-*

re

re ſibi, ac omni ſtudio coëmere coeperunt. In ſumma, quod Cato praevidit ac timuit, non diu poſt mortem ejus accidiſſe videtur. Graeci enim medici jam ſe Romam contulere. Et ſicut aliis Graecorum artibus Romani hiſce temporibus adſueſcere, ita medicinae quoque illorum conciliari coeperunt. Hinc medica ars magis magiſque indies prae aliis facta eſt quaeſtuoſa. Quod cum Aſclepiades, vir *ſagacis ingenii*, percepit, arte dicendi relicta, ad hanc ſe convertit. At paucis deinceps annis, cum jam luxus ac deliciae una cum opibus Romae quotidie creverunt, principes viri omne genus ſplendoris et lautitiae affectantes, ſervos medicos in uſum ſuum privatum comparare, ac domi ſecum habere voluerunt; quorum exemplum etiam,

ut

uit ſit, alios inferioris ordinis homines cito imitatos fuiſſe veriſimile videtur. Non igitur ſervi erant, qui Graecorum medicinam primi Romam attulerunt; ſed poſtquam ab aliis, qui ſponte illuc advenerant, allata fuit, atque approbata, proceres Romani, ut Graecos haberent medicos, qui ſemper ſibi praeſto adeſſent, ſervos hac arte peritos coëmere incipiebant. Quare neque de tempore, quo florere coepit Aſclepiades, cum V. R. conſentire poſſum; nec cum *primum eum*, poſt Archagathum, apud Romanos *medendi arte celebrem fuiſſe* cenſeat. Etenim alios tunc Romae medicos fuiſſe neceſſe eſt, quorum opibus, arte ſua comparatis, ad illam ſe convertere primum incitatus fuit, et quibuſcum poſtea de artis principatu contendit; etſi nomina

na

na eorum temporis injuria ad nos haud pervenerint. Neque ea, quae de tempore, quo floruit Asclepiades, paulo supra diximus, Plinio omnino repugnant, qui *aetate Magni Pompeii* collocat [1], et *legatos et pollicitationes Mithridatis regis sprevisse* scribit [2]: ad annos enim centum et quinquaginta vitam produxisse fertur [3]. Proinde vir hic tantopere celebratus multos discipulos atque auditores habuit, quorum nomina ex antiquis scriptoribus Clericus [4] et Fabricius [5] inter alios collegerunt, ad quos brevitatis causa lectorem remitto. Num hos etiam servos fuisse contendet V. R? Optime, ut arbitror, vir tantus in servis instituen-

[1] Hist. Lib. xxvi. c. 9. [2] Ib. vii. 37.
[3] Fabric. Bibl. Gr. Vol. xiii.
[4] Hist. De la med. Par. II. l. 3. c. II.
[5] B. Gr. Vol. xiii.

dis

dis bonas horas collocasse se existimasset.

At si V. R. audiamus, "Romae interea tanto semper in "dedecore ars tota jacuit, ut solum eam Graecarum artium, "magno licet fructu proposito, "*Romani gravitate sua indignam* judicarint; paucissimique illi Quiritium, qui quaestu "vix tandem allecti, eam non "nisi sero attigerint, *tanquam* "*ad Graecos transfugae habebantur* [1]". Haec, tanquam Plinii auctoritate dicta, exponit, ad quem in margine lectores remittit. Sed miretur sane aliquis, cum in fine *Dissertationis* se nihil aliud, quam *historicam disquisitionem* in ea scribenda proposuisse sibi confirmet, curam attentiorem in scriptis ve-

[1] Differt. p. 8.

terum

terum citandis atque explicandis eum plerumque non adhibuiſſe. Non enim dicit Plinius (ut ille nobis perſuadere ſtudet) medendi artem *Romanos gravitate ſua indignam judicaſſe*; nec, qui eam attigerint, *tanquam ad Graecos transfugas fuiſſe habitos*. Quo autem mens Plinii clarius appareat, verba illius hic adſcribam. *Solam*, inquit, *hanc artium Graecarum nondum exercet Romana gravitas in tanto fructu: pauciſſimi Quiritium attigere, et ipſi ſtatim ad Graecos transfugae; imo vero auctoritas aliter quam Graece tractantibus, etiam apud imperitos, expertesque linguae, non eſt; ac minus credunt, quae ad ſalutem ſuam pertinent, ſi intelligunt*[1]. Nec vox *indignam* hic legitur; neque voces *ad*

[1] Hiſt. L. xxix c. 1.

Graecos transfugae eo ſenſu dicuntur, quem is confingit. Etenim illud tantum vult Plinius: pauciſſimos Romanorum rei medicae operam dediſſe; et qui de ea ſcriptis tractaviſſent, non ſua, ſed Graeca lingua id facere elegiſſe. Cujus rei hanc cauſam adducit; quia *auctoritas aliter, quam Graece eam tractantibus, non erat*. Atque ita eruditiſſ. Harduinus verba haec explicat. *Quoniam ſpreto*, inquit, *Latino ſermone, Graece etiam homines Romani ſcripſerunt: ut, Sextius Niger, aliique*[1].

Sed pergit auctor: "Apud il-
"los [*Romanos*] bellicae virtu-
"tis laus et ſplendor primum
"ſemper locum obtinuiſſe, pri-
"mamque ad gloriam commen-
"dationem praebuiſſe videtur;

[2] Ad locum.

"qui

" qui vero in toga potius foro-
" que verſari, et pacatiora ſequi
" ſtudia maluerunt, *alii*, ut ait
" Cicero, *ſe ad philoſophiam, a-*
" *lii ad jus civile, alii ad elo-*
" *quentiam applicuerunt* [1]. Hiſce
" ſe artibus ingenuus quiſque ex-
" ercuit; hiſce ſolis viam ſibi ad
" opes, famam, honores patefe-
" cit [2]". Artes hic a Cicerone memoratae apud Romanos tunc temporis maxime celebratae fuere, atque iis nobiliſſimi adoleſcentes ſe praecipue applicuerunt. Eamque ob cauſam de illis potiſſimum mentionem facit, et ſummorum virorum exemplis filio commendat. Sed non inde ſequitur, *Romae interea in dedecore medendi artem totam jacuiſſe*, ut V. R. paulo ante affirmavit; aut Ciceronem eam

[1] De offic. L. i. c. 32. [2] Diſſert. p. 8.

ingenuo homine prorſus indinam judicaſſe. Contrarium certe ex eodem Ciceronis libro manifeſtum apparet, ubi *medici laudem* cum ea *imperatoris*, et *oratoris* conjungit. *Sed nec medici*, inquit, *nec imperatores, nec oratores, quamvis artis praecepta perceperint, quidquam magna laude dignum ſine uſu et exercitatione conſequi poſſunt*[1]. Quis jam credet laudem ſervili arte comparatam cum ea imperatorum, atque oratorum, Ciceronem commemorare voluiſſe? Imo inter liberales artes ab eo medicinam collocari ſtatim videbimus: ſed prius auctorem noſtrum audiamus.

" Quem vero, *inquit*, unquam
" Romanorum ad medicinam ſe-
" ſe applicuiſſe, quemve civem

[1] De offic. L. i. c. 18.

" ex

" ex eo ſtudio laudem et glori-
" am reportaſſe legimus? quod
" tamen *ordini, cui convenit* (ſer-
" vis utique et libertis) *hone-
" ſtum eſſe*, Cicero ipſe agnoſcit[1]".
De medicis Romanis dicendi locus magis idoneus infra ſe offeret. Sed non minus hic in Ciceronis verbis, quam paulo antea in iis Plinii, exponendis V. R. lapſus fuiſſe videtur .Cicero enim in eo loco, unde haec deſumta ſunt, *de artificiis et quaeſtibus, qui liberales habendi, qui ſordidi ſint*[2], tractare proponit. *Liberale* autem dicitur, quod *libero homine dignum* eſt. Sic *artes liberales* inde nomen habuiſſe a Seneca docemur[3]. Hinc Cicero etiam *liberales doctrinas atque ingenuas* alibi conjungit[4].

[1] Diſſert, p. 8.
[2] De offic. L. i. c. 42.
[3] Epiſt. 88.
[4] De orat. L. iii. c. 33.

Ex

Ex contrario igitur *ſordidum*, ut opponitur *liberali*, id denotare neceſſe eſt, quod *ſervo convenit*. Atque hoc ſenſu Ciceronem hic *quaeſtus liberales* et *ſordidos* intellexiſſe, ipſe plane ſignificat. Nam *ſordidis* attribuit, quos *illiberales* eſſe dicit, *auctoramentum ſervitutis*, *turpes*, *nec quidquam ingenuum habere*. Contra autem inter *liberales* ponit, qui *honeſti* ſunt, et *laudari poſſunt*; et unum ſpeciatim, nempe agriculturam, qua *nihil libero homine dignius* eſſe pronunciat. *Sordidos* itaque appellat, non tantum qui honeſto natura, hoc eſt virtuti, repugnent; ſed etiam decoro, quo id omne continetur, quod in civili vita honeſtum ac laudabile homines opinantur. Cuinam autem generi *medicinam* Cicero adſcribat, ex ipſius enumeratione ſtatim apparebit. A

ſordidis

ſordidis enim incipiens, *Primum,* inquit, *improbantur ii quaeſtus, qui in odia hominum incurrunt, ut portitorum et foeneratorum. Illiberales autem et ſordidi quaeſtus mercenariorum omnium, quorum operae, non quorum artes emuntur; eſt enim illis ipſa merces auctoramentum ſervitutis. Sordidi etiam putandi, qui mercantur a mercatoribus, quod ſtatim vendant; nihil enim proficiunt, niſi admodum mentiantur: nec vero quidquam eſt turpius vanitate. Opificeſque omnes in ſordida arte verſantur: nec vero quidquam ingenuum poteſt habere officina. Minimeque artes probandae, quae miniſtrae ſunt voluptatum;* cetarii, lanii, coqui, fartores, piſcatores, *ut ait Terentius. Adde his, ſi placet, unguentarios, ſaltatores, totumque ludum*

ludum talarium. Hactenus de sordidis: jam ad *liberales* venimus. *Quibus autem artibus aut prudentia major inest, aut non mediocris utilitas quaeritur, ut medicina, ut architectura, ut doctrina rerum honestarum; hae sunt iis, quorum ordini conveniunt, honestae. Mercatura autem, si tenuis est, sordida putanda est; sin magna et copiosa, multa undique apportans, multisque sine vanitate impertiens, non est admodum vituperanda; atque etiam, si satiata quaestu, vel contenta potius, ut saepe ex alto in portum, ex ipso portu se in agros, possessionesque contulerit, videtur optimo jure posse laudari. Omnium autem rerum, ex quibus aliquid acquiritur, nihil est agricultura melius, nihil uberius, nihil dulcius, nihil libero homine dignius.* Hanc quae-

ſtuum, ſive artium, diviſionem tam clare et aperte Cicero exponit, ut mirum profecto videatur eam quenquam effugere potuiſſe. Nam cum duo mercatorum genera conſtituat, commodius certe de illis conjunctim agit, quam ſi in diverſis orationis partibus ſeparatim illud feciſſet. *Medicinam* autem una cum *doctrina rerum honeſtarum* inter liberales artes recenſet. Neque V. R. ut opinor, doctrinam rerum honeſtarum ſervis convenire unquam contendet, Quid, quod vox *ordo* de civibus tantum Romanis proprie adhiberi ſolebat, qui in tres ordines diſtribuebantur? Igitur cum Cicero ſemel de libertinis hominibus loquens, *modeſtum ordinem* eos appellavit [1]; *Quia* ordinem *dixit*, *equitum Romanorum ordinem*

[1] In Verr. L. i. c. 124.

dici, quosdam putasse, notat Asconius. Addit tamen: *Sed libertinos significat, quorum non conditionem, sed more suo, quasi honestorum, ordinem vocat*[1]. Ex his Asconii verbis vocem *ordo* Ciceronis tempore, cum de statu hominum diceretur, ita peculiariter ingenuis civibus attribui solitam fuisse liquet, ut nonnulli haud ita multo postea, quod libertinis hoc loco tribuerat, in illum errorem fuerint inducti, quasi equites significasset; quia non tam *ordinem*, quam *conditionem* libertinorum dicere mos fuit. At *more suo*, hoc est oratoris, ut causae suae serviret, id a Cicerone factum observat. Quisnam igitur sibi persuadere poterit, Ciceronem, dum filio de officiis praecepta

[1] Ad locum.

tradat,

tradat, et quid decorum aut indecorum, pro diverſo hominum ſtatu ac loco, in vita ſit, eum doceat, ita recepta et communi vocis iſtius ſignificatione abuti voluiſſe, ut de ſervis uſurparet, cum nulla iis gratificandi cauſa omnino ſubeſſe poterat?

Sed enim quid ſequentibus verbis auctor ſibi velit, Oedipo quodam conjectore, qui nobis explicet, opus eſſe videtur. "Neque mirum ſane, *inquit*, veteres illos, qui liberalium artium tractationem ad ſervos minime pertinere arbitrabantur, atque ab iis prorſus ſtudiis, quibus ipſi dare operam ſolebant, ſervos legibus arcebant, medendi artem *a ſervis omnino occupatam, atque adminiſtratam*, tanquam illiberalem ac ſordidam, rejeciſſe[1]". Ser-

[1] Diſſert. p. 9.

vos autem, quo minus liberales artes tractarent, legibus prohibitos fuiſſe, duorum ſcriptorum teſtimoniis, in margine citatis, oſtendit. Prius eſt ex Euripide:

Ου χρή ποτ' ἄνδρα δȣ̃λον ὄντ' ἐλευθέρας
Γνώμας διώκειν [1].

Poſterius ex Terentio ſumitur:

Servum hominem cauſam orare leges non ſinunt [2].

Verum quid ad propoſitum ſuum hinc V. R. exculpet? Uterque enim ſcriptor ad Atticorum, non ad Romanorum mores reſpicit. Quomodo igitur ex iis demonſtrari poſſit, Romanos medendi artem, tanquam illiberalem ac ſordidam, rejeciſſe, quod a ſervis occupata fuit, me ſane omnino fugit. Porro quinam fuerint *veteres illi*, qui de hac arte ita judicaverint, nos non docet;

1 Antiop. v. 83. 2 Phorm. ii. 1. 26.

nec facilis quidem est conjectura. Ciceronem profecto inter liberales et honestas artes eam duxisse, jam probavimus.

SED jam se revocat V. R. et cum *medendi artem a servis* OMNINO *occupatam, atque administratam*, proxime dixerat; "Haud tamen negandum est, " *inquit*, quin cum servulis hisce "medicinam exercentibus, alii "quoque sese conjunxerint Grae-"culi esurientes, qui quaestus "causa a Graecia Romam efflu-"xerint, liberae fortasse, sed hu-"milis certe atque abjectae con-"ditionis; quippe gens illa om-"nis tanto Romae in contem-"tu habita est, ut nomen ipsum "*Graecus*[1], tanquam contume-"liosum quiddam et opprobrii "plenum, jactitare plebs, atque

[1] Plutarc. in vit. Cic.

"in ore habere soleret [1] ". Graecos igitur medicos non omnes servos fuisse, sed nonnullos saltem liberae conditionis, V. R. tandem concedit. Quomodo autem hi posteriores *cum servis se conjunxisse* dicendi sunt? Graecorum medicinam a liberis hominibus Romam prius fuisse allatam, quam mos iste servos medicos conquirendi atque coëmendi obtinuisset, supra ostendimus. Praeterea liberi sua sponte, servi non nisi coacti, illuc venerunt. Nec artem suam una exercuere. Haud alia agitur ratione, quantum video, liberi *cum servis se conjunxisse*, dici possunt, nisi quod utrique simul Romae fuerint. Porro quo argumento *humilis atque abjectae conditionis* hos liberos medicos fuisse de-

[1] Differt. p. 9.

monstrat?

demonſtrat? Scil. *gens illa omnis tanto Romae in contemptu habita eſt, ut nomen ipſum* Graecus, *tanquam contumelioſum quiddam et opprobrii plenum, jactitare plebs, atque in ore habere ſoleret.* Sed quid hoc ad medicorum conditionem? Si mos eſſet Romanae plebeculae *gentem omnem* Graecorum ita tractare, cur abjectae potius, quam honeſtae conditionis illos fuiſſe, hinc concludere oportet? Certe qui ſecum cogitet, quo honore apud Graecos ars medica ſemper habebatur; quanta cura in eadem familia, filiis a patribus tradita, retinebatur; et quo denique legum praeſidio, ne in ſervorum manus veniret, muniebatur: qui haec, inquam, cogitet, non obſcuri, ſed honeſti loci homines fuiſſe, qui apud Graecos plerumque medicinae operam dabant, ut credat,

dat, facillime, ni fallor, inducetur.

Sed ea, quae ſequuntur, audiamus. Hos vero *omnes* J. Caeſar, " *ut urbi bellis civilibus exhauſtae* " *frequentiam priſtinam red-* " *deret, civitate donavit*[1]. At- " que haec prima medicis ad " honores janua patefacta, hoc " primum iis dignitatis funda- " mentum jactum, videtur; qui " apud alios deinceps principes " gratia ſaepe valentes, opibuſ- " que inde et variis immunita- " tibus aucti, ex ſervili atque " ignobili ſtatu ad honeſtum tan- " dem, atque ex tenebris illis " et obſcuritate in lucem paula- " tim et ſplendorem quendam " evaſerunt[2]". Benigniorem jam cauſae medicorum auctor noſter ſe oſtendere incipit. Graecorum

[1] Suet. J. Caeſ. c. 42. [2] Diſſert. p. 9.

quoſdam

quosdam liberae conditionis fuisse proxime agnovit; nunc vero Romana civitate *omnes* donatos fuisse, quasi ex Suetonii auctoritate, dicit. Sed non semel hic a mente Suetonii aberrat. Etenim aliam hujus rei causam tradit Suetonius, quam V. R. ei assignat. Non enim dicit *ob urbem bellis civilibus exhaustam*, sed *ob cives in transmarinas colonias distributos*, Caesarem id consilium cepisse. Sed operae pretium erit historici verba referre. *Octoginta*, inquit, *civium millibus in transmarinas colonias distributis, ut exhaustae quoque urbis frequentia suppeteret, omnes medicinam Romae professos, et liberalium artium doctores, quo libentius et ipsi urbem incolerent, et ceteri appeterent, civitate donavit.* Neque *omnes* tunc Romae *medici* Graeci, ut V. R. autumat,

tumat, hoc beneficium acceperunt; sed *professores* tantum, quos non fuisse servos supra probavimus. Itaque *domesticos et familiares medicos* hos Seneca appellat[1], ut a *professoribus* distinguat. Proinde Caesarem, cum medicos civitate donavit, nullam servorum rationem habuisse, ex fine, quem hoc facto sibi proposuit, manifesto constat. Is autem, ut docet historicus, duplex fuit: alter, ut medici, qui tunc Romae artem exercebant, *libentius urbem incolerent*; alter, ut *ceteri* eam *appeterent*. At servi, qui non sui juris, sed omnino in dominorum potestate erant; nec relinquere, nec appetere, urbem pro arbitrio poterant; sed in omnibus voluntati dominorum obsequi necessario cogebantur. Liberorum autem

[1] De constant. c. 1.

longe

longe alia erat ratio, quos penes erat, ubicunque vellent, lares collocare. Ut hi igitur in urbe jam exhausta manerent; aliique, patria sua, necessariis, et cognatis relictis, Romam venirent, sedesque fortunarum illic ponerent; jure civitatis eos allicere necessarium videbatur. Atque hanc distinctionem inter *medicae artis professores* et *servos medicos* plane indicat doctissimus Meadius, cum ad hunc Suetonii locum respiciens ita scribit: *Neque diu post, cum jam quotidie quaestus causa ex Graecia Romam adirent medici, Julius Caesar, in cujus manus tunc temporis summa rerum potestas devenerat, omnes hanc artem professos civitate donavit.* In servos autem id beneficium fuisse collatum, vel suspicari, *ut cum viro inter literatos principe*

 loquar

loquar, nimia eſt ſtultitia[1]. *Servos* hic *artis profeſſoribus* opponit; quare ut *ſervi medici* intelligantur, ratio ſententiae omnino requirit. Non meminit quidem conſuetudinis iſtius apud Romanos ſervos medicos coëmendi, qui valetudini eorum privatim adminiſtrarent; neque argumenti natura, quod in *Oratione* ſua tractat, ut id feciſſet, poſtulaſſe videtur. Nam *honores*, ut ait, *medicinae recenſere, et per quos maxime reges aut principes, et quos apud populos creverit ſalutaris hujus profeſſionis gloria, in brevi quaſi tabella proponere* inſtituens[2]; cum ad Romanorum tempora devenit, eorum tantum rationem ſibi habendam eſſe duxit, qui artem apud illos *profeſſi ſint*, ac pub-

[1] Orat. Harv. p. 9.   [2] Ibid. p. 3.

lice exercuerint. Atque hos liberos homines fuiſſe vere affirmat. Extra propoſitum ſuum exiſtimavit penetrare in aedes privatas, rebuſque domeſticis ſe immiſcere; aut quot ſervorum genera viri illuſtres ac divites alerent, quibuſve officiis et miniſteriis occuparent, conſiderare. Haud ignoravit vir eruditiſſimus, ſervos medicos, aeque ac grammaticos, rhetores, philoſophos, omniumque liberalium artium peritos apud illos inveniri potuiſſe; ſed cum iis medicis illi negotium fuit, quibus cives Romani communiter ſalutis ſuae curam commiſerunt, et in quos viciſſim honores ac praemia contulerunt. Hos igitur Romanorum medicos appellat; et contra eorum calumnias, qui ſumma injuria in ſervitutem raperent, cauſa liberali aſſerit. Interim

tamen

tamen horum nonnullos olim servos fuisse fatetur, ex quorum numero *Antonium Musam* nominatim memorat [1]. Mirum itaque alicui merito videri potest, quid doctis quibusdam viris in mentem venerit, ut tam acriter contenderent, omnes fere medicos apud Romanos servos fuisse; cum ex contrario nulli, nisi liberi, medendi artem profiteri, aut honores et immunitates legibus ac principum indulgentia ei concessas, jure suo recipere possent. Sed causam erroris hinc ortam fuisse, conjectari licet; quod ad discrimen inter *medicinae professores*, et *servos* vel *domesticos medicos*, non attenderint, neque diversam eorum in arte sua exercenda rationem secum reputaverint.

[1] Orat. Harv. p. 9.

Quanquam autem ab hoc tempore medicis ad honores januam patefactam fuisse V. R. agnoscat, qui *ex servili atque ignobili* statu ad honestum tandem evaserunt; artem nihilominus *vix unquam inter liberales habitam fuisse* opinatur. Nam ita verbis proxime sequentibus scribit: "Artem autem ipsam, "magnis licet privilegiis munitam posthac atque ornatam, "vix unquam tamen, ut mihi "videtur, inter liberales censeri; contra vero, apud jurisperitos a studiis liberalibus distingui semper et sejungi reperio [1]". Atque ita rem se habuisse, duobis testimoniis in margine ostendit. Quorum alterum est Ulpiani: *Sed etsi salarium alicui decuriores decre-*

[1] Differt. p. 9.

verint;

verint ; ut puta, ſi ob liberalem artem fuerit conſtitutum, vel ob medicinam[1]. Alterum eſt ex reſcripto impp. Dioclet. & Maxim. *Exceptis, qui liberalium ſtudiorum antiſtites ſunt, et qui medendi cura funguntur*[2]. Ex alia autem ejuſdem Ulpiani lege, quaenam juriſconſultis fuerint artes liberales, docemur. *Praeſes*, inquit, *provinciae de mercedibus jus dicere ſolet, ſeu praeceptoribus tantum ſtudiorum liberalium. Liberalia autem ſtudia accipimus, quae Graeci* ἐλευθέρια *appellant : rhetores continebuntur, grammatici, geometrae*[3]. Quid igitur? num omnes aliae artes pro illiberalibus habendae ſunt, quae hic non memorantur? Si ita revera ſit, philoſophia ac

[1] L. 4. ff. De decret. ab. ordin. fac.
[2] L. 1. C. De decret. decur.
[3] L. 1. pr. ff. De extraord. cogn.

juriſpru-

jurisprudentia illiberales erunt, perinde ac medicina. Sed nihil minus cogitavit Ulpianus. Nam statim adjicit : *Medicorum quoque eadem causa est, quae professorum, nisi quod justior ; cum hi salutis hominum, illi studiorum curam agant : et ideo his quoque extra ordinem jus dici debet*. Neque minus profecto Seneca ex liberalium artium numero medicinam excludit, cum ait : *Pueriles sunt hae artes, quas* ἐγκυκλίους *Graeci, nostri liberales vocant*[1]. At in alio loco ita scribit : *Artes pleraeque, imo ex omnibus liberalissimae, habent decreta sua, non tantum praecepta : sicut medicina*[2]. Quare medicinam ab artibus liberalibus sic distinguit Ulpianus, ut eis praeponat ; et

[1] Epist. 88. [2] Epist. 95.

Senecae ita non eſt liberalis, ut ſit *liberaliſſima.* Cum per artes autem liberales uterque eas intellexiſſe videatur, quibus ingenui pueri in ſcholis inſtitui ſolebant, non mirandum eſt ſane medicinam inter illas neutrum repoſuiſſe. At Cicero, quando de artibus generatim tractans, quae liberales ſint, quae ſordidae, docere proponit, medicinam liberalibus annumerat, ut ſupra demonſtratum fuit. Et poſterioribus quidem ſeculis juriſconſultos tam lato ſenſu liberales artes accepiſſe, ut medicinam quoque, et juriſprudentiam eo nomine complecterentur, ex Juſtiniani conſtitutione apparet, qua imperator ſic praecipit : *Annonas, quae* [forſan *quas*] *grammaticis, ac oratoribus, vel etiam medicis, vel juriſperitis antea dari ſolitum erat, et in poſterum*

rum ſuam profeſſionem ſcilicet exercentibus erogari praecipimus, quatenus juvenes liberalibus ſtudiis eruditi per noſtram rempublicam floreant[1].

CETERUM ne quid momenti, quod ad cauſam ſuam tuendam atque ſuſtentandam auctor noſter adduxit, omiſiſſe videamur; non ab re erit hic paucis conſiderare, quod in principio operis legimus, cum *Juris Civilis Profeſſorem Regium* ſibi aſſenſiſſe ait, " propterea quod apud vete-" res juriſconſultos in *ſervorum* " *familiis medicos ſemper recen-* " *ſeri* animadvertiſſet[2]". Ita lex, quam in margine citat, medicorum inter alios ſervos mentionem facit: *Ceteris autem aeſtimationem praeſtet contingentium iis partium; id eſt, ſervis*

[1] Pragmat. ſanct. Juſt. c. 22. [2] Diſſert. p. 4.

 quidem

quidem et ancillis majoribus decem annis, ſi ſine arte ſint, viginti ſolidis aeſtimandis ; ſin autem artifices ſint, uſque ad triginta ſolidos aeſtimatione eorum procedente : exceptis notariis et medicis utriuſque ſexus; cum notarios quinquaginta ſolidis aeſtimari velimus, medicos autem et obſtetrices ſexaginta[1]. Sed quid hinc ad cauſam ſuam confirmandam V. R. extorquebit? Servos medicos inter alios ſervos a juriſconſultis commemorari, nemo ſane mirabitur. Imo mirum potius videretur, ſi mentionem illorum nuſquam feciſſent. Nihilque omnino refert, an *ſemper* ab iis in ſervorum familiis recenſeantur, necne : ut revera non recenſentur in *l.* 65. *ff. De legat. et fideicommiſſ.* III. Ex

[1] L. 3. pr. C. Commun. de legat. &c.

lege igitur a V. R. laudata morem iſtum ſervos medicos alendi, uſque ad Juſtiniani tempora, ex cujus reſcripto ea ſumitur, apud Romanos manſiſſe diſcimus ; ſed *artem medicam non niſi a ſervis atque extremae ſortis hominibus Romae tractatam fuiſſe*[1], quod paulo ante aſſeveraverat, nequaquam hinc inferri poteſt.

SED ad locum, unde digreſſi ſumus, revertimur. " Atque " haec jam, *inquit*, quae de me- " dicis Romae degentibus expo- " ſui, non conjectura modo pro- " babilia, ſed vera omnia ac cer- " ta plane eſſe, ex conſtanti au- " ctorum omnium fide compro- " bari facile poteſt : *&c.* ad rem " itaque probandam accedamus[2]. Hactenus V. R. argumenta, quibus *medendi artem apud Roma-*

[1] Diſſert. p. 4. [2] Diſſert. p. 9.

nos a servis omnino, aut *fere* saltem *occupatam fuisse atque administratam*, demonstrare conatus est, consideravimus. Quorum pleraque omnino falsa, et reliqua tam levia ac frivola esse, ut nihil minus, quam id, cujus causa adferuntur, probent, plane, ni fallor, ostendimus. Num melius igitur veterum scriptorum testimoniis res confirmari possit, jam videbimus.

" PERVULGATA quidem, *inquit*, est illa de *L. Domitio* " historia[1], quem, Corfinio capto, ne in Caesaris potestatem " veniret, *medico servo* suo imperasse legimus, ut venenum " sibi daret; expertum tamen " victoris clementiam, *medicum* " statim *manumisisse*, quod prudens minus noxium temperas-

[1] Suet. Ner. c. 2. Plut. in Vit. Cat.

" ſet. Cleanthem quendam, *Ca-
" tonis medicum et libertum*,
" domini manum obligaſſe [1], at-
" que inteſtina moribundo re-
" poſuiſſe, vulnuſque conſuiſſe,
" Plutarchus narrat [2] ". Quocum hic contendere, aut cujus ſententiam oppugnare ſe V. R. exiſtimet, prorſus neſcio. Quis enim medicos quoſdam apud Romanos ſervos fuiſſe unquam negavit? Hoc Domitio et Catoni cum multis aliis ſenatoribus tunc temporis ſine dubio commune fuit, ut inter ſervitia etiam medicos haberent. Sed qua ratione ex eo colligi poteſt, totam fere medendi artem in ſervorum manibus Romae fuiſſe? De ſervis quibuſdam, qui Catonis ſenioris aevo, aut ſaltem non multo poſt, ex Magna Graecia, aut Sicilia

[1] Plut. in Vit. Caton. [2] Diſſert. p. 10.

Romam

Romam advenissent, Graecamque medicinam secum attulissent, audire expectavi: nam ante Graeciam et Asiam subactas, liberos homines, ex Graecorum gente, medendi artem Romae exercuisse supra observatum fuit [1]. Nihil autem hujusmodi a V. R. profertur; sed loco ejus, centum annos post mortem Catonis, pronepotem illius libertum medicum, et Domitium servum quendam ejusdem artis peritum habuisse docemur. Cum nihil igitur exempla haec ad institutum ejus faciant, ad reliqua progrediemur.

" Augustus, *inquit*, magna
" quadam annonae caritate ser-
" vitiorum partem, exceptis *me-*
" *dicis et praeceptoribus*, ex ur-
" be expulisse a Suetonio dici-
" tur [2]. Nescio quo fato accide-

[1] Vid. supra. p. 44, 45. [2] Differt. p. 10.

" rit,

rit, ut in veterum ſcriptorum verbis citandis, atque exponendis, toties erroribus implicetur; ſed multa hujus rei exempla jam obſervavi, atque hic iterum pro Suetonio Oroſium nobis obtrudit, qui factum illud Auguſti ita narrat: *Anno imperii* XLVIII. *adeo dira Romanos fames conſecuta eſt, ut Caeſar laniſtarum familias, omneſque peregrinos, ſervorum quoque maximas copias, exceptis medicis et praeceptoribus, trudi urbe praeceperit* [1]. Oroſium autem non ſemper optima fide in verbis aliorum ſcriptorum recitandis uſum fuiſſe, viri eruditi dudum oſtenderunt [2]. Quod etiam ex hoc loco, cum eo Suetonii, unde ſua accepit, collato, perſpicue apparebit. Suetonii enim verba ita ſe habent: *Ma-*

[1] Lib vii. c. 1. [2] Vid. Voſſ. Hiſt. Lat. L. iii. c. 14.

gna vero quadam ſterilitate, ac difficili remedio, cum venalitias et laniſtarum familias, peregrinoſque omnes, exceptis medicis et praeceptoribus, partemque ſervitiorum, urbe expuliſſet, &c [1]. *Medicos* et *praeceptores* inter *peregrinos* hic ponit Suetonius; Oroſius vero ordinem verborum immutando ita ſenſum pervertit, tanquam inter *ſervos* retuliſſet. Et auctor noſter mira quadam allucinatione, quaſi uterque idem dixiſſet, Oroſium ſequens, ad Suetonium lectores ſuos mittit. Sed nihil a cauſa ſua magis alienum, quam hunc Suetonii locum, proferre potuit. Nam ut *peregrinos medicos* a *ſervis* diſtinguit Suetonius; ſic a *libertis* eos non minus fuiſſe diſtinctos, ex aliis ſcriptoribus intelligimus. Ita Cicero: *Peregrini et incolae offi-*

[1] In vit. Auguſt. c. 42.

cium eſt, minime in aliena eſſe rep. curioſum[1]. Liberti autem non in republica erant *aliena*, ſed in *ſua*; nam cives erant Romani, licet non pleno jure. Porro, ut docet Ulpianus, *Ex peregrino et cive Romana peregrinus naſcebatur*[2]. Sed filii *libertorum* pro *ingenuis* ducebantur, ut indicat Suetonius. *Ignarus*, inquit, *temporibus Appii, et deinceps aliquamdiu, libertinos dictos, non ipſos, qui manumitterentur, ſed ingenuos ex his procreatos*[3]. Tantum igitur abeſt, ut medici, de quibus Suetonius hic loquitur, ſervi eſſent, prout V. R. ſtatuit, ut ne liberti quidem eſſe poſſent. Veriſimillimum quoque videtur, idem genus hominum Auguſtum in urbe retinuiſſe, quod antea J. Caeſar in eam invitaverat; et

[1] De offic. L. i. c. 34. [2] Ex corpore Ulp. t. 5. §. 8.
[3] In vit. Claud. c. 24.

historicum hic *peregrinos* appellasse, quos illic *medicinam professos* dixerat.

" Extatque, *inquit*, ejusdem " principis epistola, ad *Agrippinam neptem*, his verbis " scripta: *Mitto praeterea cum* " *eo ex servis meis medicum*, " *quem scripsi Germanico, si vellet, ut retineret*[1]. *Antonium* " etiam *Musam* (quem liberum " Sponius ingenuumque fuisse " existimat) medicorum fere " omnium celeberrimum, annulo aureo et statua aerea publice " donatum, Augusti tamen *servum*, et *libertum* deinde fuisse " ex Dione[2] discimus[3] ". Quid de exemplis hisce *servi* ac *liberti medici* statui oporteat, ex iis, quae paulo ante, de duobus istis ejusdem generis, *Domitii*

[1] In Calig. c. 8. [2] L. liii. p. 517. Ed. Hanov.
[3] Differt. p. 10.

scil.

ſcil. et *Catonis*, diximus, ſatis intelligi poteſt. Ubinam autem Sponius Antonium Muſam *ingenuum* appellet, haud equidem invenio. Inter Graecos quidem medicos eum recenſet, qui Romam advenientes, et civitate donati, Romana nomina aſſumſerunt [1]; at ſervum nunquam fuiſſe, quod ſciam, non dicit. Sed praetermiſit hic V. R. quod multo magis ad rem facit; Auguſtum ſcil. cum ex ancipiti morbo ejuſdem Antonii Muſae opera ſanitatem recuperaſſet, non ei tantum, ſed omnibus etiam medicis *immunitatem* (ἀτέλειαν appellat Dio [2]) in poſterum conceſſiſſe. Num hos etiam ſervos fuiſſe dicet? Quodnam τέλος ſervi pendebant? quibuſve muneribus publicis ſubjiciebantur?

[1] Recherches curieus. Diſſert. xxvii. p. 429.
[2] Lib. liii. p. 517. Ed. Hanov.

Haec

Haec liberorum, non servorum onera fuerunt. Liberos igitur fuisse oportet, qui ab iis solverentur.

Sed auctor, qui nullum contumeliae et opprobrii genus, quo medici onerari possent, omisisse videtur, aliud *abjectae eorum conditionis*, ut vocat, indicium ex lege jam ante citata [1] petit; qua *medicus libertus, quod putaret, si liberti sui medicinam non facerent, multo plures imperantes sibi habiturum; ut sequerentur se, neque opus facerent, postulasse dicitur.* "Ubi, "*inquit*, ex voce illa *imperantes* "abjectae medicorum conditio- "nis indicium quoddam elicere "possumus; quum *medico im-* "*perare* a veteribus dici solere "videtur, pro medicum adhi- "bere, seu advocare [2]". Ceterum medici aegrotis *imperare*

[1] Vide supra, p. 23. [2] Differt. p. 11.

aeque

aeque dicebantur, atque ab illis *imperari.* Ita Seneca: *Si intrasſem valetudinarium exercitatus et ſciens, aut domum divitis, non idem imperaſſem omnibus per diverſa aegrotantibus*[1]. Nullum igitur, opinor, medicorum magis, quam aegrotorum, abjectae conditionis indicium ex hac voce elici poteſt. Uſus autem vocis ex annua medicorum mercede, vel ſalario, ortum habuiſſe videtur; quo cum altera pars alteri fuerit obſtricta, medicus, ut advocatus veniret; aegrotus, ut medici praeſcriptis obtemperaret; inde verbum *imperare* utrinque adhiberi placuit.

Ab auctorum teſtimoniis ad inſcriptiones nunc ducimur. "Sed "non opus eſt, *inquit*, plura "auctorum teſtimonia colligere,

[1] De ira L. i. c. 26.

remque

" remque ſatis claram auctori-
" tatibus onerare, quae magna
" ſane copia ſuppetunt ; extant
" et marmorum antiquorum *in-*
" *ſcriptiones* bene multae, ad
" hanc ipſam quaeſtionem perti-
" nentes, quarum paucas modo,
" ad argumentum meum pleni-
" us illuſtrandum, ex Grutero
" apponendas duxi [1]". Nomina
his inſcriptionibus exhibita ſunt,

CELADVS MEDICVS CHIRVRG. *p.* 581.
EROS MEDICVS SPOSIANVS. *p.* 581.
EVYTCHVS AVG. LIB. NERONIANVS MEDICVS. *p.* 335.
T. ΑΙΛΙΟϹ ΑϹΚΛΗΠΙΑΔΗϹ ϹΕΒΑϹΤΟΥ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΟϹ ΙΑΤΡΟϹ. *p.* 335.
M. RVFRIUS M. L. FAVSTVS MEDICVS *p.* 464.

Ex his *Celadum* ſervum fuiſſe liquet, quod uxorem ſuam conſervam appellet. *Eros* quoque ejuſdem conditionis cenſebitur,

[1] Diſſert. p. 11.

quia

quia praenomine caret. Tres reliqui liberti dicuntur, et tamen *Eutycho* deeſt etiam praenomen. Omiſſio itaque praenominis non tam certum eſſe ſervi indicium videtur, ut doctiſſ. amicus ejus, *Juſtus Fontaninus*, contendit [1]. Atque haec ſunt clara iſta et luculenta teſtimonia, quibus *rem medicam apud Romanos in ſervorum fere manibus verſatam*, atque *medicorum conditionem ignobilem et ſervilem plane fuiſſe*, V. R. comprobat. Egregia ſane comprobandi ratio! Novem exemplis totam rem conficit, quorum etiam major pars, nempe quinque, non *ſervorum*, ſed *libertorum* ſunt. Libertos autem publice artem adminiſtraſſe, atque inter *profeſſores* habitos fuiſſe, nemo,

[1] Vid. Diſſert. p. 17.

quod ſciam, unquam denegavit. Quod et vetus quoque inſcriptio teſtatur, quam ex lapide, qui Avendici Helvetiorum etiam nunc extat, deſcripſit, et nuperrime edidit *J. Breval*.

NUMINIBVS AVG
ET GENIO COL. HEL
APOLLINI SACR
Q. POSTVM HYGINVS
ET POSTVM. HERMES LIB
MEDICI ET PROFESSOR
D. S. D[1].

Libertos fuiſſe hos *profeſſores* lapis plane indicat; quod in aliis quoque artibus ingenuis haud raro uſu veniſſe, ut profeſſores earum eſſent liberti, ex grammaticis et rhetoribus, quorum vitas Suetonius ſcripſit, invenimus. At partem eorum praecipuam non libertos, ſed a-

[1] REMARKS on ſeveral Parts of EUROPE, Vol. ii. p. 44.

lios

lios liberae conditionis homines fuisse, ex iis, quae supra dicta sunt, verisimillimum videtur. Hinc veteres etiam scriptores, cum de medicis, rebusque ad illos spectantibus, mentionem faciunt, homines ejusmodi, qui nec servi, nec liberti esse potuerint, plane nonnunquam commemorant. Tales fuerunt *peregrini* isti apud Suetonium, quos de statu suo movere, et in servitutem abstrahere, V. R. summa injuria conatus est. Idem quoque hominum genus intelligit Plinius, quando ait: *Traduntur* [Romani] *cum Graecos Italia pellerent, diu post Catonem, excepisse medicos*[1]. Quis jam somniare quidem potest, Romanos omnibus servis suis illius gentis, qui eo tempore adeo numerosi

[1] Hist. L. xxix. c. 1.

erant, et tantam bonorum partem faciebant, hoc decreto se privare voluisse? Liberti autem, quacunque natione orti, cum semel civitatem fuerint adepti, inter Romanos cives censebantur, nec decretis in peregrinos factis omnino erant obnoxii. Medicos igitur, qui hic *excipiebantur*, nec servos, nec libertos, sed liberae omnino conditionis fuisse, necesse est. Hunc Plinii locum quasi in transitu tetigisse, satis esse putassem; ni doctissimus illius interpres, *Harduinus*, vocem *excepisse* novo quodam sensu, atque, ut mihi videtur, a serie orationis alieno, explicasset. Etenim in vocis Interpretatione dicit, *Excepisse* hic *nominatim appellasse medicos cum ceteris Graecis urbe pellendos* significare. Et in Notis, *Excipere*, inquit, *hoc loco, non est demere, secernere*

nere, vel eximere numero; ſed nominatim cavere. Cujus ſignificationis exempla plurima in jureconſultis occurrunt; atque in ipſo Cic. ad Q. Fratr. L. 1. *ep.* 1. Nominatimque lex *exciperet*, UT AD TEMPLUM MONUMENTUMQUE noſtrum CAPERE LICERET. Haec ille. Quod ad Ciceronem vero attinet, verbo *excipere* in loco laudato pro *eximere* plane utitur. Ad legem enim *de repetundis* reſpicit, qua cautum fuit, ne cui, qui in provincia cum imperio vel poteſtate erat, capere aut conciliare pecuniam liceret [1]. *Excipiebat* autem, vel *eximebat*, lex eas pecunias, quas civitates ad *templum* aut *monumentum* extruendum decernerent. At vox *noſtrum* neque in lege fuit, neque apud Cicero-

[1] Vid. Hotomann. in loc.

nem

nem illic legitur; ſed cum paulo ante praeceſſerat, neſcio qua incuria hic inſercitur. Eadem quoque ſignificatione alibi apud Ciceronem occurrit: ut, cum ad Atticum ſcribens, *Tum ille*, inquit, *edixit ita, ut me exciperet, et Laelium nominatim: quod ſane nollem; poterat enim, ſine nomine, re ipſa excipi*[1]. Loquitur de Antonio, qui juſſu Caeſaris edixerat, ne cui ex iis, qui cum Pompeio contra Caeſarem in bello fuiſſent, liceret eſſe in Italia, excepto Cicerone et Laelio. Juriſconſulti etiam eodem ſenſu uſurpant. Sic Ulpianus: *Videmur hoc jure uti, ut vitii morbique appellatio non videatur pertinere, niſi ad corpora: animi autem vitium ita demum praeſtabit venditor, ſi promiſit;*

[1] L. xi. epiſt. 7.

ſi minus, non : et ideo nominatim de errone et fugitivo *excipitur ; hoc enim animi vitium eſt, non corporis* [1]. Quibus verbis plane ſignificat Ulpianus, in ſervo vendendo corporis tantum vitia, non animi, *excepto errone et fugitivo,* praeſtitiſſe venditorem, niſi promiſiſſet. In illo autem ſenſu, quem vir doctiſſ. ei hic attribuit, verbum *excipere* apud juriſconſultos non reperio. Reſtat igitur, ut locum iſtum Plinii paululum conſideremus, et num ex ſerie orationis ita illic accipi neceſſarium ſit, videamus. In quem finem verba illius paulo altius hic repetemus. *Ceu vero non millia gentium ſine medicis degant, nec tamen ſine medicina; ſicut populus Romanus ultra ſexcenteſimum annum, nec ipſe in*

[1] L. 4. §. 3. ff. De aedil. edict.

acci-

accipiendis artibus lentus, medicinae vero etiam avidus, donec expertam damnavit. Etenim percensere insignia priscorum in his moribus convenit. Cassius Hemina, ex antiquissimis auctor est, primum e medicis venisse Romam e Peloponneso Archagathum, Lysaniae filium, L. Aemilio, Luc. Julio coss. anno urbis DXXXV. *eique jus Quiritium datum, et tabernam in compito Acilio, emptam ob id publice:* vulnerarium *eum fuisse e re dictum; mireque gratum adventum ejus initio; mox a saevitia secandi urendique transisse nomen in carnificem, et in taedium artem, omnesque medicos. Quod clarissime intelligi potest ex M. Catone, cujus auctoritati triumphus atque censura minimum conferunt: tanto plus in ipso est. Quamobrem verba ejus ipsa ponemus.*

nemus. Tum epiſtolam illius ad Marcum filium recitat, cujus partem ſupra exſcripſimus [1]. Dein ita pergit: *Atque hic Cato* DCV. *anno urbis noſtrae obiit,* LXXXV. *ſuo, ne quis illi defuiſſe publice tempora, aut privatim vitae ſpatia ad experiendum arbitretur. Quid ergo? damnatam ab eo rem utiliſſimam credimus? Minime hercules: ſubjicit enim, qua medicina et ſe, et conjugem, uſque ad longam ſenectam perduxerit.* Et poſt pauca: *Non rem antiqui damnabant, ſed artem: maxime vero quaeſtum eſſe immani pretio vitae recuſabant. Ideo templum Aeſculapii, etiam cum reciperetur is Deus, extra urbem feciſſe, iterumque in inſula, traduntur. Et cum Graecos Italia pellerent,*

[1] Vid. p. 10.

diu post Catonem, excepisse medicos. Cum dixerat hic Plinius, *Non rem antiqui damnabant, sed artem*; quae statim addit *de templo Aesculapii,* et *Graecorum Italia expulsione,* ita vir doctiss. accepisse videtur, tanquam exempla essent, quibus Plinius ostendere vellet, *artem* medicam ab antiquis Romanis damnatam fuisse; cum ex contrario, ab eo proferuntur, quo *rem* ipsam, hoc est *medicinam,* illos non damnasse demonstret. Etenim quod ait, illos *templum Aesculapii, etiam cum reciperetur is Deus, fecisse,* non ita intelligi debet, quasi ex contemtu sic loquatur; sed more historici, quia sero, anno scil. urbis CDLXII. id factum fuit. Nam Roma missi legati anguem, qui se in navem eorum contulerat, in quo Dei numen esse putabatur,

tur, ab Epidauro magna caeremonia deportarunt [1]. Eique poſtea, una cum *Apolline* et *Salute*, dona et ſigna inaurata data fuiſſe, tabuliſque pictis ex manubiis fanum ejus exornatum, legimus [2]. Unde haud parvo honore Aeſculapium Romae cultum fuiſſe ſatis manifeſto conſtat. Neque contumeliae aliquid ex eo inferri poteſt, quod templum illius *extra urbem*, et *in inſula* Tiberis fuerit extructum; cujus conſilii varias cauſas conjectat Plutarchus [3], nullam vero meminit, quae in opprobrium cedat. Imo *Jovis* atque *Fauni aedes*, una cum ea *Aeſculapii*, in eadem inſula fuiſſe, a P. Victore diſcimus [4]. Locum igitur tantum, ubi Aeſculapii templum (ni duo potius fuiſſe dicamus) aedifica-

[1] Epit. Liv. Lib. xi. [2] Liv. Lib. xii. 37. xliii. 4.
[3] Quaeſt. Rom. xciv. [4] De U.R. regionibus, Reg. xiv.

tum fuit, his verbis Plinius indicare voluit. Quare cum ea, quae de Aesculapio dicit, non ut damnatae artis medicae, sed honoris, quo veteres Romani medicinam prosequebantur, indicium narret ; quod de medicis subjicit, eodem sensu accipi oportet. Nec dubitandum est, quin eadem significatione Plinius in loco, de quo agimus, verbo *excepisse* usus fuerit ; quo, de simili re loquens, participium *exceptis* adhibet Suetonius, cum *peregrinos omnes, exceptis medicis et praeceptoribus*, Augustum urbe expulisse tradit. Sed in alium errorem interpretatio sua vocis *excepisse* virum doctiss. induxisse videtur. Plinius enim post ea, quae supra ab eo citavimus, ad artis medendi statum, ut sua aetate apud Romanos exercebatur, paululum digressus, mox ad prisca

ca illa tempora iterum rediens, ita ſcribit: *Non deſeram Catonem tam ambitioſae artis invidiae a me objectum, aut ſenatum, qui ita cenſebat.* Quae verba in hunc modum exponit Harduinus: *Non relinquam Catonem, quem objeci invidiae medicorum; non deſeram ſenatum, qui ita cenſuit*, pellendos Italia medicos, *&c.* Sed Plinium non ſenatum intellexiſſe, qui Graecos Italia pepulit, ex verbis ejus manifeſtum eſt, quibus ea, quae de Catone et ſenatu illo hic narret, mox ita concludit: *Haec fuerint dicenda pro ſenatu illo, ſexcentiſque populi Romani annis.* Ceterum expulſio illa Graecorum, de qua ante dixerat, non intra primos ſexcentos annos populi Romani facta fuit; ſed *diu poſt Catonem*, qui ultra id tempus vitam produxit. Quo autem tempore hoc eve-

evenerit, pro certo, opinor, vix ſtatui poteſt. Quod de Auguſto tradit Suetonius, ei parum congruere videtur. Is enim *peregrinos omnes, exceptis medicis et praeceptoribus*, non *Italia*, ſed *urbe* tantum *expuliſſe* dicitur. Verum nonnihil aut de medicis, aut ſaltem de arte illorum, veterem illum ſenatum *cenſuiſſe* Plinius manifeſto ſignificat. Quidnam igitur illud fuerit, operae pretium erit paucis exquirere. Dixerat antea, adventum Archagathi, quem *vulnerarium* vocat, Romanis mire initio gratum fuiſſe; *mox* tamen *a ſaevitia ſecandi urendique tranſiſſe nomen in carnificem, et in taedium artem, omneſque medicos.* Inde recentiores quidam ſcriptores medicos ea tempeſtate Roma pulſos fuiſſe, idque Catonis praecipue auctoritate, auſi ſunt aſſerere. Sed tempora

pora neutiquam conveniunt. Archagathi enim adventu quindecim tantum annos Cato natus fuit. Quare ſi, ut ſcribit Plinius, nomen Archagathi *mox*, hoc eſt, non diu poſt adventum ejus, tranſierit in carnificem, et Romanos tam artis, quam omnium medicorum taeduerit ; non ea ſane aetate tunc Cato fuit, ut auctoritas ejus apud ſenatum multum valere poſſet. Veriſimile eſt igitur, rationem iſtam ſecandi urendique, qua uſus eſt Archagathus, ut novam, et aſpectu terribilem Romanos improbaſſe ; ipſumque adeo ſenatum, decreto aliquo eam ſibi non placere, ſignificaſſe. Neque aliud Plinium intelligere videtur, cum ait, populum Romanum medicinae avidum fuiſſe, *donec expertam damnavit*, hoc eſt, *improbavit*, et *vituperavit*. Non ipſos *medicos damnaſſe* dicit,

cit, ſed *artem.* Neque Archagathum, aut alium quemcunque medicum, iis temporibus urbe expulſum fuiſſe, uſquam legimus: ſin autem aliquid ejuſmodi eveniſſet, Plinius certe, qui tam ſtrenuum Catonis vindicem, neque minorem medicorum hoſtem, ſe profitetur, haudquaquam de eo reticere voluiſſet. Atque haec de medica arte veterum Romanorum ſententia, quanquam ad eam ſolummodo partem ſpectavit, quae manu curaret; alios tamen medicos deterrere potuit, quo minus iis temporibus Romam adirent. Ex iis igitur quae diximus, Plinium neque vivo Catone, ut temere nonnulli affirmarunt; neque illo mortuo, ut credidit doctiſſimus ejus interpres, medicos a Romanis fuiſſe expulſos, tradidiſſe apparet. Contra autem non

diu

diu poſt Catonis mortem, Graecorum medicinam, non illam vulnerariam, ſed quae medicamenta adminiſtraret, Romae receptam fuiſſe; brevique temporis ſpatio magnis praemiis ornari incepiſſe; ac celebres quoque profeſſores habuiſſe, ſupra oſtendimus. Porro ſequenti ſeculo tanta praemia huic arti Romae conſtituta fuere, quibus, eodem Plinio narrante [1], non Graeci tantum, ſed etiam Ægyptii illuc ſe recipere pellicerentur. Scholae etiam, vel collegii, medicorum ruinae in Eſquiliis adhuc extant; quod multis olim imaginibus, atque marmoribus, ornatiſſimum fuiſſe apparet; itemque tabularium, et archiatrum, ex more ejuſmodi ſocietatum habuiſſe, ſequens inſcriptio oſtendit.

[1] Hiſt. L. xxvi. c. 1.

M. LIVIO CELSO. TABVLARIO
SCHOLÆ. MEDICORVM
M. LIVIVS. EVTYCHVS
ARCHIATROS. OLL. D. II
IN. FR. PED. IIII [1].

Adolescentes, credo, ingenui, non servi, in hac schola instituebantur. Quales igitur homines fuerint, qui Romae medicinam profiterentur, nemini jam, ut arbitror, in dubio esse potest.

Sed tempus est, ut in viam iterum redeamus. Auctor igitur, sententia sua exposita, atque, ut res sinebat, comprobata, ad ea, quae in contrariae opinionis defensionem viri quidam eruditiss. attulerint, respondenda jam se accingit. Ii autem, quos hic aggreditur, sunt *Casaubonus*, *Sponius*, ac *Meadius*. Quorum "Casaubonus, *ut ait*, medicos

[1] H. Mercurial. Artis gymn. L. 1. c. 7.

" licet

" licet non omnes, at plerosque
" tamen, e servorum numero,
" neque ullos quidem Romanos,
" sed Graecos plane omnes fuisse
" fatetur. Sponius in hoc prae-
" cipue elaborat, ut a servis ad
" proximam libertinorum ordi-
" nem medendi artem evehat,
" atque uno quasi gradu altiorem
" ponat. Meadius autem nihil
" omnino servile, nec humile qui-
" dem medicis adscribi patitur;
" sed in libertatem omnes, ac
" ingenuitatem simul asserit".

A *Casaubono* igitur incipiens ita pergit: " Quum animadvertisset
" *medicum* quendam, quem J.
" Caesar, a praedonibus captus,
" secum habuisse a Suetonio dici-
" tur, *amicum Caesaris* a Plu-
" tarcho appellari; aliosque iti-
" dem artem illam profitentes
" principum virorum amicitia
" nonnunquam, ac familiaritate

" usos esse: ejusmodi homines, " quibus tantus honos habitus " esset, *servos* fuisse suspicari, " tanquam ridiculum credituque " absurdum arguit. Hoc cum " ille, tum post eum Sponius, " argumento maxime utitur. Sed " miror non animum attendisse " viros doctissimos, *amicorum co-* " *hortes* in plures gradus et or- " dines a magnatibus segregari " solere: ut Lampridius de Ale- " xandro Severo loquens, *tantae* " *eum moderationis fuisse* scribit, " *ut amicos non solum primi, et* " *secundi loci, sed etiam inferi-* " *oris, aegrotantes viseret*. Ne- " que mirum videri debet, non " modo libertinos, sed et servos " etiam, in *inferiorum ordinum* " *amicis* interdum numerari; " cum meminerimus quam be- " nigne, quamque familiariter " istius sortis homines, qui fide

" et

" et ingenio praeſtarent, vel a " principibus viris tractari eſſent " ſoliti[1]". Multa hic V. R. ſimul congeſſit, quae nos ſeparantes ſeorſim conſiderabimus.

Quod ad Caſaubonum attinet, culpatur ab eo Robortellus, quia, cum dixerat Suetonius *J. Caeſarem, a praedonibus captum, manſiſſe apud eos, non ſine ſumma indignatione, prope quadraginta dies, cum uno medico et cubiculariis duobus*[2]; is, pro *medico*, contra omnium codd. fidem, *amico* repoſuerit; illis rationibus uſus, quod Plutarchus φίλον hunc appellet; neque veriſimile ſit ulli medico (quippe ſervi illis temporibus eam artem exercebant Romae) eum honorem habitum fuiſſe, ut inter Caeſaris amicos cenſeretur. Contra autem Caſau-

[1] Diſſert. p. 12, 13. [2] In vit. J. Caeſ. c. 4.

bonus,

bonus, *Primum, illud falſum,* inquit, *omnes Romae tum medicinam profitentes ſervos fuiſſe: multi enim excellentes in ea arte e Graecia terra illuc quaeſtus ſui cauſa, partim ingenui, partim manu pridem emiſſi, itabant. Hi ſunt, quos narrat hoc ipſo libro Suetonius, civitat donatos omnes a J. Caeſare: nam in ſervos id beneficium fuiſſe collatum, nimia eſt ſtultitia vel ſuſpicari. Falſiſſimum vero, medicos a magnatibus Romanis inter amicos non habitos, neque eo titulo dignatos:* quod non uno exemplo illic probat [1].

Jam quid ad haec V. R. reſpondet? *Mirari ſe* ait, *non animum attendiſſe virum doctiſs.* amicorum cohortes *in plures* gradus *et* ordines *a magnatibus ſe-*

[1] Ad locum.

gregari ſolere. Sed neque *gradus* neque *ordo* proprie ad ſervos pertinet. Quomodo autem inter *amicorum cohortes* magnates *ſervos* habuiſſe probet, jam videamus. Primum e Senecae verbis id oſtendere conatur, quae, ut in margine adſcribit, ita ſe habent: *Conſuetudo iſta vetus regibus, regeſque ſimulantibus, populum amicorum deſcribere. Apud nos primi omnium C. Gracchus et mox Livius Druſus conſtituerunt ſegregare turbam ſuam,* &c[1]. At nihil hic de *ſervis,* neque per totum illud caput, unde haec deſumta ſunt. Dein ad alium Senecae locum margo nos dirigit, ubi tantundem invenio[2]; nam verba nimis longa ſunt, quae huc transferantur. Ad Suetonium denique mittimur, qui

[1] De benef. L. vi. c. 33. [2] De clement. L. 1. c. 10.

de

de Tiberio loquens, *Comites*, ait, *peregrinationum, expeditionumque una modo liberalitate prosecutus: cum tribus classibus factis, pro dignitate cujusque, primae sexcenta sestertia, secundae quadringenta distribuit, ducenta tertiae, quam non amicorum, sed gratorum appellavit* [1]. Per *tertiam classem*, ut arbitror, *servos* hic V. R. intelligit. Quomodo autem pro *grati animi* signo in servis haberi posset, quod dominum, cujus imperio omnino erant obnoxii, sequerentur, plane non percipio. Horum itaque *gratorum* obsequium sine dubio non ex imperio et necessitate fuit, ut illud servorum; sed voluntarium, quod humilioris loci liberis convenit. Neque advertisse videtur V. R. illud contra argu-

[1] In vit. Tib. c. 46.

mentum ſuum facere, quod Tiberius hos *tertiae claſſis* non *amicorum* nomine, ut reliquos, honeſtaverit; ſed *gratos* potius appellare ſtatuerit. Quo plane indicavit, ſe tanto honore eos haud dignos judicaſſe, qui in *amicorum cohorte* cenſerentur.

Verum Lampridii verba, quae proxime laudat, hanc rem clarius forſan demonſtrabunt. Is igitur, de Alexandro Severo ſcribens, narrat, *tantae eum moderationis fuiſſe, ut amicos non ſolum primi, et ſecundi loci, ſed etiam inferioris, aegrotantes viſeret*[1]. Quid hoc ad *ſervos*? Sed V. R. haud mirum videtur, non modo libertinos, ſed et ſervos, in *inferiorum ordinum amicis* interdum numerari. Cives Romanos in tres *ordines* diſtributos fuiſſe

[1] In vit. Alex. Sev. c. 20.

ſupra obſervavimus[1]; quae *ordinum*, vel *locorum*, diſtinctio his Lampridii verbis apprime convenire videtur. Nam *locum*, pro *ordine*, ab antiquis ſcriptoribus haud raro uſurpari invenimus. Sic Gellius: *Is erat loci ſenatorii*[2]. Item Cicero ſe *equeſtri ortum loco conſulem* appellat[3]. Lampridius etiam paulo ante de eodem Alexandro Servo: *Libertinos nunquam in equeſtrem locum redegit, aſſerens ſeminarium ſenatorum equeſtrem locum eſſe*[4]. Equites autem *ſecundum locum* obtinebant: quare cum de *loco* his *inferiori* loquatur, cives plebeios ab eo intelligi, nemo, opinor, dubitare poteſt.

Sed ad alia exempla procedimus. "Brutus ad Ciceronem ſcribens, "*Glyconem*, inquit, *medicum*

[1] Vid. p. 57. [2] L. xii. c. 1.
[3] 1 Contra Rull. c. 9. [4] In Vit. c. 19.

Panſae

" *Panſae diligentiſſime tibi com-*
" *mendo. Audimus eum veniſſe*
" *in ſuſpicionem de morte Pan-*
" *ſae, cuſtodirique ut parrici-*
" *dam. Nibil minus creden-*
" *dum : eſt modeſtus homo, et*
" *frugi ------ rogo te, et quidem*
" *valde rogo,* &c[1]. Quis jam
" medicum illum, Bruto tanto-
" pere charum et familiarem,
" *amicum Bruti* vocare dubita-
" ret ; qui tamen *Panſae coſ.*
" *ſervus*, aut ſaltem *libertus* e-
" rat[2]"? Ni ad locum hunc conniventibus oculis venerat, et inter deſcribendum verba quaedam ex prima ſententia detraxerat, a propoſito ſuo adeo eum alienum eſſe, ut nihil fere alienius eſſe poſſet, manifeſto apparuiſſet. Quae ille igitur omiſit, ut in epiſtola leguntur, hic proferam. *Tibi*

[1] Epiſt. ad Cic. 6. [2] Diſſert. p. 13.

Glycona [alii *Glaucona*] *medicum Panſae, qui ſororem Achilleos noſtri in matrimonio habet, diligentiſſime commendo*, &c. Jam ex verbis illis, *qui ſororem Achilleos noſtri in matrimonio habet*, quae apud auctorem noſtrum non comparent, *Glycona* non *ſervum* fuiſſe, facile demonſtrari poteſt. Romanos enim non *matrimonium*, ſed *contubernium* de ſervis dixiſſe, jurisconſulti nos docent. Ita Paulus: *Inter ſervos et liberos matrimonium contrahi non poteſt*[1]. Ubi magnus Cujacius: *Aliud eſt matrimonium, longe aliud contubernium. Matrimonium eſt inter liberos homines; contubernium inter ſervos, aut cum ſervis.* Ni Brutum igitur civitatis ſuae mores ignoraſſe credamus, atque ita *matrimonium* dixiſſe,

[1] Sent. Recept. L. ii. t. 19.

cum

cum *contubernium* dicere oportebat; Glycona non ſervum fuiſſe Panſae, haec epiſtolae verba plane oſtendunt. Nec quod *medicum Panſae* appellatur, *libertum ejus* fuiſſe neceſſario ſequitur. Nam proceres Romani, et praeſertim magiſtratus, ingenuos homines, ad omne officium inſtructos et paratos, in comitatu ſuo habuerunt. Porro ſi ſcriptorum *auctoritates* de ſervis medicis tam *magna copia ſuppetant*, ut paulo ante V. R. aſſeruit[1]; cur opera ſua adeo abuti vellet, ut liberum hominem pro ſervo hic produceret?

Proximo loco Q. Ciceronem citat, teſtem ſane locupletem, ſi illius auctoritate ſervos in amicorum numero habitos fuiſſe, comprobari poſſit. Quidnam igi-

[3] Vid. ſupra p. 88.

tur de hac re is dicat, audiamus: "Ciceroni autem ipsi nihil un-"quam *servo suo Tirone* dulcius "aut carius fuisse, epistolae suae "ad eum missae satis declarant : "ob cujus tandem manumissio-"nem gratias ei per literas Q. "Cicero frater agens, *Gratissi-"mum*, inquit, *mihi fecisti, cum "eum indignum illa fortuna, no-"bis amicum, quam servum esse "maluisti*[1]: tanquam nihil ali-"ud esset manumissio, quam e "servitute in amicitiam domini "transitus[2]". Paulo ante dixerat, *non mirum videri, servos etiam, in inferiorum ordinum amicis interdum numerari.* Nunc autem, quasi fui oblitus, *manumissionem* describit, *tanquam e servitute in amicitiam domini transitum.* Quare ex sua ipsius con-

[1] Inter Cic. epist. ad fam. L. xvi. 16. [2] Dissert. p. 13.

fessione

fessione oportebat aliquem desinere esse servum, priusquam domini amicus esse inciperet. Quod ex Q. Ciceronis verbis etiam colligi potest; qui *amicum* a *servo* ita distinguit, ut inter se plane opponat. Fidelitas ac studium servorum dominis suis caros ac dulces eos sine dubio saepissime reddidit; ut de *Statio* suo Q. Cicero in hac ipsa epistola testatur, atque ex multis Marci fratris ad *Tironem* scriptis manifesto apparet. Tam vilis autem et abjecta apud veteres Romanos servorum conditio habebatur, quae ab arcta illa conjunctione, et quasi paritate, quam conciliat amicitia, cum dominis suis necessario illos arceret. Humaniter et benigne eos domini tractare poterant, amicorum autem titulo unquam honestasse V. R. nondum ostendit.

Sed

Sed ad Senecam iterim redit. "Hoc autem, *inquit*, medicis "praecipue et praeceptoribus "contigisse, ut in *amicos facile* "*transirent*, testatur Seneca; "quibus scil. artes ipsae, quas "profitentur, dominorum gra- "tiae promerendae, hominibus- "que beneficio obligandis, omni- "um maxime sint opportunae[1]." Sed nihil amplius requiritur, quo Senecam illic non de *servis a-micis* et *dominis* loqui probe-mus, quam ut sua ipsius verba apponamus, quae sic se habent: *Quid ergo? quare medico et praeceptori plus quiddam debeo, nec adversus illos mercede de-fungor? Quia ex medico ac prae-ceptore in amicum transeunt, et nos non arte, quam vendunt, ob-ligant, sed benigna et familiari*

[1] Differt. p. 13, 14.

volun-

voluntate. Itaque medico, qui nihil amplius quam manum tangit, et me inter eos, quos perambulat, ponit, ſine ullo affectu facienda vitandave praecipiens, nihil amplius debeo: &c. Neque praeceptorem quidem habeo cur venerer, ſi me in grege diſcipulorum habuit, ſi non putavit dignum propria et peculiari cura: &c. Quid ergo eſt, quare iſtis debeatur multum? Non quia pluris eſt quod vendiderunt, quam emimus; ſed quia nobis ipſis aliquid praeſtiterunt[1]. Quis non *medicos* et *praeceptores*, de quibus Seneca hic loquitur, haud *ſervos*, ſed *profeſſores* fuiſſe videt? Utrique artem ſuam *vendunt*: medicus etiam aegrotos *perambulare*, ac praeceptor *gregem diſcipulorum habere* dicitur:

[1] De benef. L. vi. c. 16.

quae omnia iis tantum proprie tribui poſſunt, qui artes iſtas publice exercerent. Sed ea praejudicata opinione de ſervis medicis ad hoc argumentum V. R. acceſſiſſe videtur, ut ubicunque vox *medicus* occurrit, de *ſervo* ſtatim cogitaverit.

" Sed quid tandem, *inquit*, ad
" amorem domini erga ſervum
" ſignificandum gravius eſſe po-
" teſt, quam *inſcriptio* publice
" dicata ? Hujuſmodi autem ve-
" tuſtam quandam exhibet *Tur-*
" *rius* [1], Aquileiae repertam,
" quam ſummus, uti videtur,
" coloniae magiſtratus *ſervo ſuo*
" *medico* poſuit [2] ".

PHAEBIANO
SER.
MEDICO
FABIANUS
COS.

[1] Philip. a Turre Monum. vet. Ant. p. 361.
[2] Diſſert. p. 14.

Amoris

Amoris domini erga ſervum haud leve teſtimonium fuiſſe, quoties memoriam illius ad poſteros conſervandi cauſa, inſcriptionem ei dicari vellet, nemo certe denegabit; cujuſmodi etiam non paucas cum affectuum ſignificatione apud Gruterum legimus. Ita inter alias:

SERVO SVO BENEMERENTI. *p.* 1153.
SERVO FIDELISSIMO BENEMERENTI. *p.* 563.

Attamen neque in Turrii inſcriptione, neque in iis apud Gruterum, vocem AMICUM reperio; quod V. R. argumentum hic poſtulat.

"In notiſſima denique, *ut ait*, "illa de Pyrrho rege hiſtoria, "hominem illum, qui Fabricio "conſuli, ſi de pretio conveniret, "veneno regem necare promiſit, "*medicum* Plutarchus [1], *amicum*

[1] In vita Pyrrhi, p. 396.

" Gellius[1], *famulum* autem *regis*
" Claudianus vocat[2]: quae tamen
" omnia tum inter ſe conſentire,
" tum ſententiam meam confir-
" mare, ex ſupra dictis facile pa-
" tere arbitror[3]." Quibus autem rationibus V. R. hos omnes ſcriptores *inter ſe conſentire* manifeſtum faciet? Certe non pauca ſunt, quae rem dubiam et incertam reddere videntur. Primum enim, an *medicus* fuerit is homo, necne, ex Gellii verbis non liquet. Non enim *regem venenis necare, facile eſſe factu* conſulibus *dixit*, quia ipſe medicus fuit; ſed *quoniam filii ſui pocula in convivio regi miniſtrarent*. Similia etiam habet Val. Maximus[4]. Neque ex conſulum Romanorum epiſtola, ad Pyrrhum ea occaſione ſcripta, quam exhibet Gelli-

[1] Lib. iii. c. 8. [2] De bello Gild. v. 271, &c.
[3] Differt. p. 14. [4] Lib. vi. c. 5.

us,

us, id magis constat. Cicero etiam in dubio relinquit, *persugam* tantum appellans[1]. Deinde veteres historicos de nomine haud consensisse, cum alius *Timocharem*, alius vero *Niciam* vocatum scripserit, idem tradit. Praeterea de epistola quoque, num a consulibus, an a senatu missa fuerit, eos haud minos inter se discrepasse, observat. Denique tum Gellius, tum etiam V. Maximus *Ambraciensem* hominem fuisse scribunt, ex *Ambracia* nimirum, urbe Pyrrhi regia, oriundum: unde *ingenuum* sane eum potius fuisse, quam *servum*, credibile videtur. In re igitur adeo obscura et dubia haud tanti esse videtur auctoritas Claudiani, non poëtae solum, sed etiam V. Maximo ac Gellio diu posterioris; ut illi

[1] De offic. L. iii. c. 22.

potius

potius, quam hiſce tam ſtudioſis hiſtoriae veteris ſcrutatoribus fidem habeamus. Nam ſi planum eſſet eum *medicum* fuiſſe, ut non modo Plutarchus, ſed Florus[1] etiam, et Eutropius[2] vocant; de ſtatu hominis, utrum liber ſcil. an ſervus fuiſſet, nihil certi ex eo definiri poſſet. Quapropter clara et indubitata idonei alicujus ſcriptoris auctoritas opus eſſe videtur, qua *ſervos* dominorum *amicos* unquam vocatos fuiſſe, demonſtrari poſſit; priuſquam *Gellium* et *Claudianum* de hominis iſtius conditione *inter ſe conſentire*, cum alter *amicum* Pyrrhi, alter *famulum* nuncupet, alios facile ſibi conceſſuros V. R. expectare debeat, Hoc enim ex prioribus ejus teſtimoniis nequaquam inferri poſſe, quorum eti-

[1] L. I. c. 18. [2] Lib. ii. c. 8.

am

am major pars contrarium manifesto ostendunt, ex supra dictis satis patere arbitror.

A Casaubono ad *Sponium* jam transiens, de eo ita scribit: " Sed
" ut argumentationis ejus vim
" omnem complecti facilius, et
" comprehendere queamus; in-
" scriptionum quarundam vete-
" rum, quibus praecipue causam
" suam evincere, contrariamque
" refellere conatur, maximam
" partem huc quoque transfe-
" rendam curavi.

I.

M. LATINIVS
MEDICUS
OCVLARIVS
&c.

II.

M. ALLIVS PAMPHILVS
MEDICVS
&c.

III.

C. CALPVRNIVS ASCLEPIADES
PRVSA AD OLYMPVM MEDICVS
PARENTIBVS ET SIBI ET FRATRIB.
CIVITATES VII. A DIVO TRAIANO
IMPETRAVIT
&c.

IV.

ILLVSTRIVS TI. CAESARIS
AVG. SER. CELADIANVS
MEDICVS OCVLARIUS
&c.

V.

M'. FONTEIVS
NICANDER
MEDICVS

VI.

L. ANNIVS CASSIVS MITHR
ADORVS MEDICVS &c.

VII.

L. ARRVNTIO
SEMPRONIANO
ASCLEPIADI
IMP. DOMITIANI
MEDICO &c.

VIII.

VIII.

TI. CLAVDIVS. IVLIANVS
MEDICVS. CLINICVS. COH. IIII.
PR. FECIT. VIVOS. SIBI. ET
TVLLIE. E PIGONE. CONIVGI
LIBERTIS. LIBERTABVSQ.
CLAVDIIS. POSTERISQUE
EORVM

IX.

P. CHARM.
SOSTHE.
MEDIC.
IIIIIIVIR. AVG.
&c.

" *Hisce pauculis inscriptio-* " *nibus*, inquit Sponius [1], *destrui* " *potest ridiculum Robortelli com-* " *mentum; qui asseruit, Romae* " *tantum servos medicinam ex-* " *ercuisse. Etiamsi etenim in* " *inscriptione*, ILLUSTRIUS TIB. " CAESARIS SERVUS *fuerit* ME- " DICUS; *observandum est, addi* " OCULARIUS, *sicque potius chi-*

[1] Miscell. erud. antiq. p. 144.

" *rurgum, quam medicum fuisse.*
" *At in aliis lapidibus medici*
" *soli ingenui, aut liberti,* &c.
" *quorum ultimus vero, praeter-*
" *quam ingenuus fuit, sextumvi-*
" *ratus dignitate ornatus obser-*
" *vatur*[1]".

Jam quaenam sit V. R. de his inscriptionibus sententia, videamus. " De prima, *inquit*, literas M. L. quae *Latinii* nomen sequi debuissent, *libertinam* videlicet ejus conditionem indicantes, a Sponio detractas esse, vir doctus *Malvasia*[2] ostendit[3]". Si sciens ac prudens id Sponius fecerit, quo artis suae honori inservire speraret, merito sane reprehendi debet. Tota inscriptio, ut a Sponio exhibetur, ita se habet :

[1] Differt. p. 15, 16, 17. [2] Marm. Felsin. Sect. v. c. 1.
[3] Differt. p. 17.

DIS MANIBVS
M. LATINIVS
MEDICVS OCVLARIUS
HERMES VIXIT ANNOS
XXXX

" Secundam quod attinet, *Ju-
" ſtus Fontaninus* diverſo plane
" modo eam nobis exhibet[1] : vi-
" delicet MALLIVS PAM. *&c.* nul-
" la interpunctionis notula ad
" praenomen diſtinguendum ad-
" hibita : atque ex eo *Pamphi-
" lum* illum e *ſervorum grege*
" fuiſſe, necdum libertate dona-
" tum, contendit ; propterea
" quod praenomine, quo cives
" omnes utebantur, careret[2]".
Praenominis omiſſionem in in-
ſcriptionibus non certum eſſe ſer-
vi indicium ſupra obſervavi[3].
Quare ſi hic Pamphilus non
civis eſſet Romanus, ex *peregri-*

[1] De antiq. Hort. c. ix. p. 166.
[2] Diſſert. p. 17. [3] Vid. p. 89.

norum tamen numero, atque ita ingenuus, esse poterat.

" De *Asclepiade* autem medi-
" co proxime memorato, quam
" puerilia et inepta omnia pro-
" tulit Sponius[1]? qui inscriptio-
" nem ipsam in Gallicum sermo-
" nem vertens, *septem urbium*
" *dominium et principatum* ab
" imperatore Trajano eum obti-
" nuisse asserit. Neque Meadius
" deinde hunc tantum virum,
" seu principem potius, *totque*
" *civitatum donationem*, in ar-
" tis suae gloriam commemorare
" omisit[2]. Sed quid tandem, si
" Diis placet, haec tam magni-
" fica sibi velint? Reinesius e-
" nim, auctor quidem ille gra-
" vis, medicusque celebris (un-
" de ipsam etiam inscriptionem
" transtulerat Sponius) nihil ali-

[1] Rech. curieus. Differt. 27. p. 431.
[2] Orat. Harv. p. 9.

" ud

" ud *Asclepiadem* huncce fuisse " dicit [1], quam *servum e Calpurnia familia* manumissum, " qui Trajani favore *civis privilegia et immunitatem*, non " solum Romae, sed in sex aliis " Graeciae et Asiae civitatibus " sibi, suisque impetraverat. Nec " quidquam sane amplius inscri- " ptionis ipsius verbis significari " certissimum est; quippe *septem urbium dominatus* ab optimo et prudentissimo principe " *medico Graeculo* donatus, non " solum incredibile quiddam videtur, sed a scriptoribus omnibus silentio praeteriri nullo " modo poterat [2]". Sponii sententia *de septem urbium dominio*, a Trajano Asclepiadi concesso, sine dubio falsa est, neque ullam veritatis speciem habet. Praeter-

[1] Syntag. Inscrip. antiq. Class. xi. 4.
[2] Dissert. p. 17, 18.

ea

ea si id voluisset inscriptio, quod Sponius sensit, *urbes* potius, quam *civitates*, opinor, scriptum fuisset. Sed injuriose admodum Meadium criminandi ansam, quasi cum Sponio de hac re vir ille doctissimus consensisset, auctor noster arripere conatur. Is enim pro more suo in aliis, quae profert, testimoniis, hoc breviter tangens, ipsissima tantum inscriptionis verba, sine ulla explicatione, recitat. *Calpurnius*, inquit, *Asclepiades a Divo Trajano parentibus, sibi, et fratribus septem civitates impetravit*. Non *principem* appellat, neque vocibus *tot civitatum donationem* utitur; sin autem Sponii interpretatio ipsi arriserat, in artis suae gloriam commemorare sine dubio voluisset. Sed ut Sponii opinionem de septem urbium principatu vanam esse, ac nullo fun-

fundamento niti, fatendum eſt; ita nec Reineſii ſententiae, *Aſclepiadem hunc ſervum fuiſſe, e Calpurnia familia manumiſſum*, ſtatuentis, magis aſſentire poſſum. Celeberrimi illius Aſclepiadis, Craſſi oratoris amici, civem hunc fuiſſe inſcriptio declarat; unde etiam gentilem ejus, artiſque heredem fuiſſe, ut credat, inducitur Reineſius. Quae ſi ita eſſent, ut ſane admodum credibilia videntur, ingenuum potius in eam familiam adoptatum, quam ſervum ex ea manumiſſum, cenſerem. At vero cum jus civis, *non ſolum Romae, ſed in ſex aliis civitatibus*, datum, res ſit, quae alibi vix occurrit; ſi locus conjecturae eſſet, pro CIVITATES VII. ut ſine interpuncto ad vocem *civitates* exhibet Reineſius, CIVITATEM legendum eſſe ſuſpicarer. Nam in quem finem non

ipſi

ipsi solum, sed etiam fratribus, atque adeo parentibus, jus illud septem civitatum datum fuisset, equidem haud satis intelligo. Verum si litera M injuria temporis corrupta et vitiata fuisset, oculi illius, qui primus exscripsit, in evanidis linearum vestigiis facile allucinari possent. Et qui antiquas inscriptiones observare assueti sunt, nec formam hujus literae, nec spatium, quod in nonnullis inscriptionibus occupare invenitur, huic conjecturae male congruere, ni fallor, agnoscent.

Illustrius autem in quarta inscriptione *servus* appellatur, quod Sponium quoque notasse jam vidimus. Ad reliquos igitur progredimur.

" Ceteros autem medicos in
" reliquis illis lapidibus nomina-
" tos, quis unquam sanus ingenu-
" os, ut ille, atque ex familiis
" quarum

" quarum nomina prae se fe-
" runt, oriundos credere poteſt?
" quidni potius ſervos omnes fu-
" iſſe exiſtimemus, qui manumiſ-
" ſi poſtea, *dominorum* ſibi *no-*
" *mina*, et *praenomina* pro more
" aſſumſerant? Hoc ſane de
" *Claudio illo Juliano* quam
" maxime eſt probabile; non
" tam propter conjugem Grae-
" cam *Epigonem*, quam quod
" *Claudiae familiae*, è qua ipſe
" manumiſſus eſſet, *libertis liber-*
" *tabuſque* commune ſepulchrum
" poſuiſſe videtur. Sin quod
" minus eſt veriſimile, liberos
" eos eſſe concedamus; Romani
" tamen eſſe non poterant; ſed
" ex Graeculis iſtis, qui ab im-
" peratoribus civitate donati,
" magnorumque in clientelam
" recepti, Romana deinceps no-
" mina uſurparunt; retento ta-
" men plerumque atque adjecto

" veteri Graeco. Quales procul-
" dubio (si non servi potius sint
" existimandi) *Cassium*, *Fontei-*
" *um*, *Arruntium* fuisse ex ipsis
" inscriptionibus satis apparet[1]".
Haec verba ad quatuor inscripti-
ones, quae proxime sequuntur,
spectant. Cum quaerit autem,
*Quis unquam sanus ingenuos, ut
ille, atque ex familiis, quarum
nomina prae se ferunt, oriun-
dos credere potest?* ambiguo lo-
quendi genere utitur, quo hanc
Sponii fuisse sententiam, quis
facile credere possit. At Sponius
contra, *ingenuos* fuisse hos medi-
cos, sed Graecos; non ex fami-
liis, quarum nomina prae se fe-
runt, oriundos, sed in illas *ad-
optatos*, contendit. Distinctio-
nis enim notam inter *adoptionem*
et *manumissionem* ponit Sponius,

[1] Differt. p. 18, 19.

quam

quam auctori nostro tacite praeterire visum fuit. Sed quia res, de qua agimus, haud parum lucis ex ea foenerari possit, Sponii ipsius verbis, Gallice scriptis, hic dabimus. *Il faut remarquer, que ces medicins Grecs venans à Rome prenoient, un nom de famille, et un surnom, quoy que dans leur pays ils ne portassent qu'un seul nom, ou surnom; et cela parce qu'on leur donnoit le droit de bourgeoisie à Rome, qu'on les inseroit dans les tribus, et qu'on les adoptoit dans les anciennes familles de la republique* [1]. Et postea: *J'ay montré, que c'estoit la coûtume de ces medicins Grecs qui venoient à Rome, ou qui se faisoient connoître à la cour des empereurs, deprendre un nom à la Romaine, se faisant adopter*

[1] Recherch. curieus. Differt. xxvii. p. 428.

dans une de leurs anciennes familles : et j'ay aussi remarqué, que quand ils estoient affranchis, on le reconnoissoit par la lettre L. *qui signifie* libertus[1]. Quamobrem cum nulli ex his quatuor medicis litera L. adscribatur, omnes ingenuos fuisse; *Fonteium* vero, *Cassium*, et *Semproniamum* ex Graeca natione, in Romanas ejusdem nominis familias adscitos, existimat. Etenim Graecis mos saepe fuit, praeter Romana nomina etiam illud gentis suae retinere; quod in hisce tribus fieri videmus. Contra autem V. R. hos omnes in servorum gregem detrudendi cupidus videtur: haesitat tamen, tandemque *Romanos non fuisse* pro certo statuit; quod Sponius sane nunquam affirmavit. Quod ad

[1] Recherch. cur. Dissert. xxvii. p. 432.

Clau-

Claudium vero attinet, propter Graecam conjugem ejuſdem quoque nationis eum fuiſſe, atque in Claudiam familiam adoptatum, conjicere licet. Nam quod V. R. autumat, eum omnibus *Claudiae familiae*, e qua ipſe manumiſſus eſſet, *libertis, libertabuſque*, ac *poſteris eorum* (quae duo poſtrema verba, neſcio qua cauſa, omiſit) commune ſepulchrum poſuiſſe, mihi ſane parum veriſimile videtur. Certe Sponii interpretatio longe probabilior eſſe apparet, qui de *ſuis* tantum *libertis*, et *libertabus* explicat[1]: nam cum uſitatum eſſet libertis patronorum nomen aſſumere, illi etiam *Claudii* dicerentur.

Charmes denique agmen claudit. De quo ita V. R. " *Sextum-*
" *viratum* denique *Auguſtalem*
" quod attinet, quem medicus

[1] Rech. cur. Diſſert. xxvii. p. 436.

" ille

" ille Charmes in inſcriptione
" geſſiſſe dicitur ; errat plane
" vir eruditus, quod non niſi
" ad *ingenuos nobileſque* deferri
" eum exiſtimaverit [1] ; quum et
" libertinis praecipue, ſeu *ſem-*
" *per potius* delatum fuiſſe, mul-
" tae aliae inſcriptiones declarant:
" quarum quidem una ipſam
" pecuniae ſummam memorat,
" quam *medicus ſervus* pro
" libertate ; quamque *libertus*
" deinde pro *ſeviratu* in rem-
" publicam dediſſet.

P. DECIMIVS. P. L. EROS
MERVLA. MEDICVS
CLINICVS. CHIRVRGVS
OCVLARIVS. VI. VIR
HIC. PRO. LIBERTATE. DEDIT. H-S. IↃↃↃ
HIC. PRO. SEVIRATV. IN. REMP.
DEDIT. H-S. ∞. ∞ [2].
&c.
Hier. Mercurial. Var. lect. l. 3.

[1] Rech. cur. Diff. xxvii. p. 435. [2] Differt. p. 19.

In

In primo inſcriptionis verſu Gruterum[1] ſecuti ſumus; nam Mercurialis habet, P. DECIMIUS L. HEROS. Typothetae autem errore, ut videtur, apud auctorem noſtrum editur DECIMUS: ut ſupra etiam in *Fonteio*, M. pro M'. hoc eſt, *Marcus* pro *Manius*, ut exhibet Sponius. Sed quod ad rem attinet: Sponius ſine dubio *erravit, quod non niſi ad ingenuos, nobileſque eum* honorem *deferri exiſtimaverit*; ſi quidem verba illius neceſſario ita intelligi debeant, quae Gallice ſcripta ita concipiuntur. *N'eſtoit pas un homme mediocre, ni de baſſe condition, puis qu'il eſtoit ſextumvir Auguſtal*[2]. At vero in non minori errore V. R. prae nimio contradicendi ſtudio hic verſari videtur, cum libertinis praecipue,

[1] Pag. cccc. 7. [2] Rech. cur. Diff. xxvii. p. 435.

ſeu *ſemper potius* delatum fuiſſe aſſerat. Magnam enim copiam de *ſeviris* hiſce inſcriptionum collegit, ſimulque congeſſit *Raph. Fabrettus*[2]; quarum multae ne minimam quidem ſuſpicionem praebent homines libertos, vel alios quam ingenuos fuiſſe, qui in iis memorantur. Quod de hac etiam Sponii inſcriptione dici poteſt. Graecus quidem fuit iſte *Charmes*, ut ex nomine apparet; libertum autem fuiſſe unde pateſcat, V. R. nullam rationem protulit.

Dicat jam quivis harum rerum aequus et candidus aeſtimator; an non clare ac perſpicue id hiſce inſcriptionibus demonſtratum fuerit, quod ab iis ſibi propoſuiſſe ſequentibus verbis indicat Sponius? *Hiſce pauculis in-*

[2] Inſcript. ant. p. 402, &c.

ſcri-

ſcriptionibus deſtrui poteſt ridiculum Robortelli commentum; *qui aſſeruit, Romae tantum ſervos medicinam exercuiſſe.* Neque magis profecto auctoris noſtri ſententiae favere videntur, cum artem iſtam apud Romanos *a ſervis omnino*, aut *fere* ſaltem *occupatam fuiſſe atque adminiſtratam* cenſeat. Nam unus tantum, nempe *Illuſtrius*, ſervus fuiſſe apparet; unus itidem, ſcil. *Latinius*, ut a Malvaſia diſcimus, libertus. Septem reliquos quo minus ingenuos fuiſſe credamus, rationes a V. R. in contrarium oblatae haud ſatis firmae eſſe videntur. Sed unam inſcriptionem, quae apud Sponium occurrit, hic deſidero; qua nihil ſane ad illius propoſitum magis facere potuit, eamque ob cauſam nunc adjiciam.

T. VIBIO RVFO MEDICO
COH. V. PR. VALERIA
RVFINA CONIVG. OPTIM. FECIT [1].

Cur haec inſcriptio potiſſimum omiſſa fuit ? Hic praenomen, nomen, et cognomen, omnia Romana, invenimus ; neque litera L. libertinae conditionis nota ; neque uxor Graeca, ſed plane Romana comparet. Quidni igitur hunc *Rufum* inter ingenuos cives Romanos recenſere liceat, libenter diſcerem.

Ceterum auctor noſter ad effugium ſe jam recipit, quo Sponii totam argumentationis vim facile eludi poſſe exiſtimat. " Sponius " autem, *inquit*, dum medico- " rum veterum conditionem li- " beram ac ingenuam probare " ſtudet, evertit plane, ut mihi

[1] Miſcell. erud. ant. p. 144.

" vi-

" videtur, quod tanto opere ad-
" ſtruere laborat, cum e *liber-*
" *tinorum* tandem familia maxi-
" mam eorum partem exiiſſe fa-
" teri cogatur. Quid enim tantum
" intereſt, *ſervine* medendi ar-
" tem exercuerint, an *liberti?*
" quum hos etiam in ſervitute
" illam cum didiciſſe, tum exer-
" cuiſſe neceſſe ſit [1]. Dixerat antea, *Sponium in hoc praecipue elaborare, ut a ſervis ad proximum libertinorum ordinem medendi artem evehat, atque uno quaſi gradu altiorem ponat* [2]; nunc vero *medicorum veterum conditionem liberam ac ingenuam probare*, ſtudium illius fuiſſe dicitur. Sed quomodo illud *evertit, quod tanto opere adſtruere laborat?* vel *e libertinorum familia maximam eorum partem exiiſſe,*

[1] Diſſert. p. 19, 20. [2] Vid. ſupra p. 107.

fateri cogitur? Locum, ubi hoc fateatur, non invenio; neque ex inscriptionibus ejus rem ita fuisse, sed contrarium potius manifesto apparet. Cum quaerit autem, *Quantum interest, servine medicam artem exercuerint, an liberti?* facilis sane est responsio. Tantum enim interest, quantum erat discriminis inter *artis professores*, ac *medicos domesticos*. Et quantum hoc esset, haud semel antea ostendimus. Sed pergit:

" *Servos* autem *frugi* et *dili-*
" *gentes* (atque ut ex supra di-
" ctis conjicere licet, omnium
" maxime medicos) haud *quin-*
" *quennio diutius servire*, sed
" in libertatem deinde emitti
" solere, ex *Cicerone* colligere
" possumus[1]: atque hinc *medi-*

[1] Orat. Philip. viii. 11.

" *corum*

" *corum libertorum*, quorum
" nomina toties occurrunt, tan-
" tus numerus effluxit : qui qui-
" dem etsi *liberi* dici possint,
" (quum tamen non omnes for-
" tasse justa libertate fruebantur)
" at *ingenui* certe nunquam exi-
" stimabantur: contra vero ; *li-
" bertinos* atque *ingenuos*, tan-
" quam contrariae sortis homines,
" sibi invicem oppositos semper
" ab auctoribus invenimus. *Ho-
" minibus*, inquit Seneca[1], *pro-
" desse natura jubet, servi, li-
" berive sint ; ingenui, an liber-
" tini.* Narratque Suetonius[2],
" Augustum *neminem unquam
" libertinorum coenae adhibuisse*,
" excepto Mena (S. Pompeii li-
" berto) *sed asserto prius in in-
" genuitatem*[3]". Quam diu *ser-
vos frugi et diligentes servire* a-

[1] De vita beat. c. 24. [2] Aug. c. 74. [3] Dissert. p. 20.

pud

apud Romanos mos esset, ad hanc quaestionem nihil pertinet. Nec de omnibus servis, sed *captivis* tantum, qui antea liberi fuerant, illic loquitur Cicero, ut ex opposita parte sententiae patet. Atque hi, ut opinor, medicam artem in servitute raro didicerunt. Quod dicit autem, *libertos nunquam ingenuos existimatos fuisse*, nimis laxe pronunciatur ; Justinianus enim omnibus *libertis ingenuitatem* concessit[1]. Nec quod sequitur, magis caute affirmari videtur, cum ait, *libertinos atque ingenuos, tanquam contrariae sortis homines, sibi invicem oppositos semper ab auctoribus inveniri.* Aliter sane idem Justinianus, *Cum uno*, inquit, *communi nomine omnes homines appellarentur, jure gentium tria hominum genera esse*

[1] Novell. 78.

coeperunt; liberi, et his contrarium servi, et tertium genus libertini, qui desierant esse servi[1]. Ubi *liberi* ingenuos denotant, quibus *servi*, ut *contraria sors* hominum, opponuntur; et *libertini*, tanquam medium genus, inter utrosque collocantur. Ingenuis tamen, quam servis, longe propius accedebant. Nam et cives erant; et eodem jure in plerisque, quo ingenui, utebantur; cum servi contra, *quod attinet ad jus civile, pro nullis haberentur*[2]. In Suetonio autem more suo iterum labitur, quando dicit eum narrare, Augustum *neminem unquam libertinorum coenae adhibuisse*, excepto Mena. Nam de alio statim loquens, adjicit Suetonius: *Ipse scribit invitasse se quendam, in cujus villa*

[1] Inst. De libert. §. 2. [2] R. J. l. 32.

maneret,

maneret, qui ſpeculator ejus olim fuiſſet. Porro quam bene haec, quibus adeo operoſe libertorum conditionem deprimere, et a principum conſuetudine illos arcere, laborat; cum iis, quae ſupra de ſervis, ad amicitiam eorum admiſſis, tam acriter contendit, cohaerere videantur, penes alios ſit judicium. *Erat medicus*, Taciti verba ſunt, *arte inſignis, nomine Charicles, non quidem regere valetudines principis ſolitus, conſilii tamen copiam praebere. Is velut propria ad negotia digrediens, et per ſpeciem officii manum complexus, pulſum venarum attigit: neque fefellit: nam Tiberius incertum an offenſus, tantoque magis iram premens, inſtaurari epulas jubet, diſcumbitque ultra ſolitum, quaſi honori abeuntis amici tribueret*[1]. Medi-

[1] Annal. L. vi. c. 50.

cum hunc Graecum fuisse nomen plane ostendit. Sed qua conditione eum fuisse V. R. dicet? *Libertina*, opinor, vix concedet. Nam si Augustus adeo difficilem in id genus hominibus coenae adhibendis se praebuerit; multo minus Tiberium, longe severioris ingenii principem, hoc facere voluisse, credendum est. Quid igitur? num *servum* fuisse censebit? Certe, si reliqua historia id sineret, haec sententia cum iis, quae antea de *servis amicis* disputavit, haud male convenire videretur: nam *amicus* Tiberii appellatur. Sed verba illa, *ad propria negotia digrediens*, non servum, sed sui juris hominem fuisse, manifesto indicant. Quanti igitur *Graeculos* istos *esurientes* Romani imperatores fecerint, ex hoc Chariclis exemplo videmus; quem Tiberius

rius non tantum *coenae adhibuit*, ſed *inſtaurari* etiam *epulas juſſit*, *quo honoris ſpeciem abeunti tribueret*. Neque inferiori quidem honore, ut idem hiſtoricus narrat, medicum ſuum *Xenophontem* Claudius imperator proſecutus eſt; *cujus precibus* conceſſit, *ut omni tributo vacui in poſterum Coi, ſacram, et tanti Dei* [Æſculapii] *miniſtram, inſulam colerent*[1].

AD *Meadium* Vir Reverendus jam ſe totum convertit. Quae hic autem oppugnat, ad poſterius caput controverſiae ſpectant, quo labi eum videri dixit, "quod "*chirurgos a ceteris medicis diſtingui* omnino et *ſegregari* "putaret; cum utroſque com-"muni cum nomine, tum con-

[1] Aunal, L. xii. c. 61.

" ditione, apud veteres Romanos,
" usos semper esse certissimum
" esset[1].

Ad ea igitur respiciens hic ita scribit: " Sed ad Meadium tan-
" dem nostrum veniamus, qui in
" hac quaestione tractanda[2], in
" id unum totus incumbit, ut
" inustam *medicis* servitutis in-
" famiam in *chirurgos* penitus
" removeat; *illos* Romae semper
" splendidos, honoribusque au-
" ctos, *hos* tantummodo ignobi-
" les, abjectos, serviles esse con-
" tendens. Utrique autem cum
" *medici* a veteribus appella-
" bantur, inde errorem hunc
" omnem nasci innuit, quod, quos
" eodem nomine appellatos viri
" docti observassent, eadem eti-
" am vitae conditione usos crede-
" rent. Sed parum ei feliciter

[1] Vid. supra p. 6. [2] Orat. Harv. p. 8.

" in re probanda successit: ex " omnibus enim, quos enumerat, " medicis, duos tantum profert, " de quorum conditione certi a- " liquid ac indubitati memoriae " proditur; *Archagathum* scilicet, " et *Antonium Musam*: quorum " ille quidem liber et civitate do- " natus, sed *chirurgus* certe, seu, " ut *Plinius* eum vocat[1], *me- " dicus vulnerarius*; hic autem, " *medicus* plane summus, sum- " misque honoribus ornatus, *Au- " gusti* tamen, ut supra dixi, *ser- " vus* et *libertus* fuit[2]." Medici- nae partes et ante Romanorum tempora, et apud ipsos, ita di- stributas fuisse, ut alii medica- mentis, alii manu curarent, li- cet utrique interim communi *medicorum* nomine vocitarentur, mox ostendemus, cum auctor

[1] Hist. L. xxix. c. 1. [2] Dissert. p. 20, 21.

noſter hoc argumentum iterum reſumet. Priuſquam autem ad illud veniamus, alia nonnulla, quae viro doctiſſimo hic objiciuntur, conſiderare neceſſarium videtur.

" De reliquis illis, *inquit*, quo-
" rum *Romana* quidem nomina
" adducit, *Caſſiis, Calpetanis, Ar-*
" *runtiis*, &c. quid conſtituendum
" ſit, ex ſupra memoratis facile
" judicabimus: quos ſi cives ipſe,
" ingenuoſque omnes fuiſſe, cum
" Sponio credere poteſt; haud
" tamen aliis perſuadere credat,
" *nobiles* unquam *Romanos* artem
" illam exercuiſſe, quam vel *in-*
" *fimus* quiſque *gravitate ſua*
" *indignam* arbitrabatur; quam-
" que *nullus omnino Quiritium*,
" niſi ſero admodum, nec, ut
" *Clericus ipſe* fatetur, ante Caeſa-
" rum aetatem unquam attigit [1]."

[1] Diſſert. p. 21.

Quod

Quod ad *Romana* illa *nomina* attinet, Meadii verba ita ſe habent: *Omitto plura exempla memorare, neque vobis Caſſios, Calpetanos, Arruntios, Albutios, Rubrios, ſiſtam, Romana nomina, quae profeſſione medicinae et opibus claruerunt*[1]. Auctoris noſtri de nominibus hiſce opinionem ſupra vidimus, et, ni fallor, manifeſto ſatis refutavimus. Quod *Romana* autem *nomina* hic Meadius appellet, *ingenuos* fuiſſe *Romanos*, eum ſenſiſſe non neceſſario ſequitur: nec ubi Sponius illud affirmet, invenio. Ex loco autem, quem in margine V. R. adducit, Meadium ita exiſtimaſſe manifeſtum videtur[2]: qua in re non Clericum[3] modo, medicum eximium; ſed doctiſſimum etiam

[1] Orat. Harv. p. 10. [2] Diſſert. de numm. Syrn. p. 44.
[3] Hiſt. de la med. Par. iii. l. 1. c. 3.

theo-

theologum, Fabricium [1] dico, ὁμοψήφους habet. At nequit ſibi perſuadere V. R. *nobiles unquam Romanos artem illam exercuiſſe.* Si per *nobiles* hic *patricios* intelligat, non neceſſe eſt profecto, medicos iſtos ex eorum numero fuiſſe, cenſere. Nam honeſtiſſimae quaedam Romanorum gentes in diverſas familias, quarum aliae patriciae erant, aliae plebeiae, dividebantur. Neque aliter ſane fieri potuit, pro inſtabili ac fluxo rerum humanarum ſtatu, qui ſemper et ubique cernitur, quin nonnulli, ex claris et antiquis familiis orti, ad tenuem conditionem fuiſſent redacti. Alii bellis civilibus, et proſcriptionibus, facultates amiſerunt; alii vero luxu atque deliciis ſine dubio ipſas attriverunt et dilapidarunt. Cur mirum igi-

[1] Bibl. Graec. Vol. xiii. p. 47.

tur videre debet, si quidam ex eorum posteris medendi arte, qua nulla apud Romanos lucrosior fuit, fractas et perditas fortunas iterum resarcire conati sint? Certe sua aetate bene natos haud defuisse indicat Seneca, qui in eam rerum suarum desperationem venerant, ut secum dubitarent, *utrum se ad gladium locarent, an ad cultrum*[1]: hoc est, num gladiatores, an bestiarii fierent. Quanto melius homines ejusmodi rebus suis, ac famae consuluerant; si ad honestam aliquam artem, qualis est medicina, ediscendam atque exercendam opportune se recepissent? At vero si V. R. fidem habeamus, *vel infimus quisque* Romanorum rem medicam *gravitate sua indignam arbitrabatur*. Pli-

[1] Epist. 87.

nium autem, cujus auctoritate hoc dicere prae se fert, non ita affirmasse supra probavimus[1]. Imo rem aliter se habuisse, ipse proximus verbis agnoscere videtur, ita scribens: *Nullus omnino Quiritium, nisi sero admodum, nec, ut Clericus ipse fatetur, ante Caesarum aetatem unquam attigit.* Sub Caesaribus igitur saltem *ingenui* erant *Romani*, qui medendi artem exercerent; quorum aliquot etiam ab ipso Plinio commemorantur. Ex horum numero Augusti temporibus fuerunt *Julius Bassus* et *Sextius Niger*, quos *de medicina Graece scripsisse* dicit[2]; quorum posterior etiam *diligentissimus medicinae* ab eo appellatur[3]. Item *C. Valgium* meminit, *unum illustrium*, ut ait, et *eruditione*

[1] Vid. p. 48, 49. [2] Hist. L. xx, &c. in Indice. [3] L. viii. c. 3.

ſpectatum, qui *volumen ad Divum Auguſtum* ſcripſit [1]. His *Caſſium* adjungere Clericus non dubitat [2], quem inter *Romana nomina* recenſet Meadius, et qui Celſi elogio *ingenioſiſſimus ſeculi ſui medicus* audivit [3]. Sub Tiberio floruit, qui *Hippocratis Latini* nomen adeptus eſt, *Cornelius Celſus*; quem non tantum de arte ſcripſiſſe, ſed et eam exercuiſſe, viri eruditi dudum oſtenderunt [4]. Sub Claudii item imperio vixit *Scribonius Largus*, qui in Britannica expeditione hunc imperatorem comitatus eſt, ut ipſe teſtatur [5]. Praeterea inter auctores Romanos in Plinii *Indice* laudatos, *Opilium*, *Caecilium*, et *Granium* medicos legimus [6]; quo-

[1] L. xx. in Indice, *et* L. xxv. c. 2.
[2] Hiſt. de la med. Par. iii. l. 1. c. 2.
[3] Praef. ad Lib. i.
[4] Vid. Fabric. B. Gr. Vol. xiii. p. 127.
[5] Compoſ. 163. [6] L. xxviii, xxix.

rum

rum ultimum ex *gente Grania Romae antiquissima* ortum fuisse, censet Harduinus [1]. Item *L. Tuccii Vallae* medici alibi mentionem facit Plinius [2], quem *Tucciae familiae* idem vir doctissimus adscribit. Nec cur fratres *Stertinii*, quos adducit celeberrimus Meadius, hic excludi debeant, rationem satis idoneam percipio. Graecos enim homines *censum* suum in *Neapoli operibus exornanda*, ut de iis tradit Plinius [3], *exhaurire* voluisse, haud probabile videtur. Alii quoque medici Romani, si id hic ageretur, sequentibus temporibus ex Galeno, et aliis, facile proferri possent. Sed ex iis, quos jam memoravimus, quam longe erraverit V. R. cum *infimum quemque* artem medicam *gravitate sua*

[1] Not. in Ind. auct. [2] L. vii. c. 53. [3] L. xxix. c. 1.

indignam arbitratum fuisse asseruit, satis manifesto constat. Quare si *Cassiis*, *Calpetanis*, ceterisque a Meadio laudatis, vel actio liberalis jure intendi posset; alios certe ex familiis nec vetustate, nec dignitate inferioribus, iisdem temporibus medicinae laude celebratos invenimus. Ante Caesarum quidem aetatem vix, aut ne vix, forsan occurrunt; cujus rei causae non admodum obscurae esse videntur. Graeca enim medicina haud L annos ante J. Caesaris nativitatem Romae obtinuerat; quo tempore *gravitas* illa, vel potius *ferocitas* Romanorum, ad hanc artem capessendam vix dum satis mollescere inceperat. Nec ab aliis, praeter Graecos, discere potuerunt; qui sine dubio, si attentassent, viros philosophiae, aliarumque liberalium artium non aeque expertos, longe

longe praecelluiſſent. Haud brevi igitur temporis ſpatio ita haec medendi ars a Graecis omnino occupata fuit, ut fere ex interdicto VNDE VI cum illis agere potuerint, qui eam invaſiſſent. Porro dum ſtetit reſpublica, juvenes liberaliter inſtituti vel ad oratoriam, vel rem militarem plerumque ſe receperunt; quibus ſtudiis tunc temporis ad opes, et honores conſequendos aditus praecipue patuit. Sed longe aliter ſe res habuit, cum tota rerum adminiſtratio in unius poteſtatem devenit. Tunc enim in ſenatu, quem ὄργανον eloquentiae vocat Cicero, de graviſſimis rebus non libere, ut antea, diſſerebant; ſed ad principis voluntatem ſententias ſuas attemperabant. Neque in judiciis idem dicendi genns coram principe, quod apud alios judices, adhibebatur. In exercitu quoque

que ordines et imperia haud amplius praemia virtutis erant, ſed ex gratia et favore conferebantur. Hinc magna et animorum et ſtudiorum converſio neceſſario ſecuta eſt ; atque inter alias vivendi rationes, quibus opes et divitiae acquiri poſſent, nonnulli medicae arti ſe applicuiſſe videntur. Verum enimvero Graecorum medicorum, teſte Plinio, tanta fama et exiſtimatio Romae fuit, ut non mirandum ſit, ſi Romani ipſi moleſte ferrent ac ſtomacharentur, quod cum iis, quos bello ſubjugaverant, de hac arte, ubi victoria longe erat difficilior, contendere neceſſe eſſet. Hinc *gravitas* eorum non *exercuit* ; et *pauciſſimi*, ad Graecos ſcilicet comparati, *attigere:* non ut V. R. explicat, quia *ſemper in dedecore ars tota* apud Romanos *jacuit* ; ſed quia de ſucceſſu potuis

tius in eam exercendo dubitaverint.

Sed, " Obſervat, *inquit*, vir ce-
" leberrimus, in nummo quodam
" *Rubriae familiae, anguem, Deae*
" *Salutis ſymbolum*, conſpici,
" quem ad florentem tunc in ea
" familia medicinae laudem *re-*
" *ferri omnino oportere* cenſet [1] :
" miraturque Patinum et Vail-
" lant, medicos quidem ambos, in
" nummis familiarum Romana-
" rum explicandis, *rem arti*
" *ſuae tam honorificam* praeter-
" miſiſſe. At in aliis etiam num-
" mis conſularibus, quos ipſe quo-
" que exhibet [2], uno ſcilicet *Ju-*
" *niae*, altero *Aciliae familiae*,
" ipſa *Deae Salutis* imago ex-
" preſſa cernitur: num medici
" propterea familiarum iſtarum
" principes ? nihil ſane minus

[1] Orat. Harv. p. 11. [2] Ibid. p. 31.

"credendum[1]". Si auctor noster scriptorum verba, quos citat, ut apud illos leguntur, adducere curasset; tota sane haec disputatio multo leviori opera decisa fuisset: sed nescio unde fit, ut, non tam quod ipsi revera dicunt, quam quod causae suae maxime conducit, saepissime eos dicere faciat. Ita, si eum hic audiamus, clarissimus Meadius anguem in nummo Rubriae familiae ad florentem tunc in illa familia medicinae laudem *referri omnino oportere* censet. Sed verba illius longe aliter sonant, quae hoc pacto ipse exprimit: *Praeterire autem nequeo, in nummis Rubriorum conspici anguem, Deae Salutis signum, monumentum, ut videtur, familiae sibi medicinae laudem vindicantis. Miror itaque in nummis istis explicandis*

[1] Dissert. p. 21.

neque

neque Patinum, neque Vaillant, viros de re nummaria optime meritos, hanc arti ſuae adeo honorificam, inter alias ejus rei cauſas longius petitas attuliſſe. Nihil hic pro certo affirmatur; ſed alia tantum conjectura iis, quas Patinus et Vaillant de hac re antea obtulerant, adjicitur: quod ex verbis, *ut videtur*, manifeſto apparet. Si quis autem cum auctore noſtro ſentiat, nummum iſtum, utpote conſularem, antiquiorem eſſe, quam ut Romanae alicujus familiae ex arte medica decus eo exhiberi poſſit; monetariis etiam ſub Caeſaribus nonnunquam vel ſua, vel gentilitia ornamenta, in nummis exprimendi libertatem conceſſam fuiſſe, ut notarunt antiquarii, conſiderare eum oportet: licet conjectura haec V. R. minus arrideat, ſumma controverſiae nullo

modo hinc afficitur. Quod quaerit autem, num ſerpens in *Juniae* et *Aciliae* familiarum nummis medicos in iis quoque familiis fuiſſe indicat ? Quis unquam ita aſſeruit ? Certe ad aliam rem illuſtrandam a viro doctiſſ. adfertur. Atque idem ſymbolum variis de cauſis a veteribus adhiberi ſolitum nemo ignorat.

Sed ad diſcrimen inter *medicos* et *chirurgos* V. R. jam revertitur. " Dum autem a medicis,
" *inquit*, contumeliam propulſare
" conatur, caveat tandem vir
" digniſſimus, ne in alios ipſe
" quidem contumelioſus reperia-
" tur ; chirurgos velim, viros
" ſane honeſtos, et reipublicae
" utiles ; quoſque a reliquis me-
" dicis, nec nomine, nec condi-
" tione, antiquitus unquam diſtin-
" gui, aut ſegregari reperio : ni-

" ſi

"si fortasse credendum potius sit, chirurgicam medicinae partem, cum antiquiorem, tum majori etiam apud veteres honore fuisse habitam. Ipse quidem *Aesculapius* non aliam ob causam in Deorum numerum relatus dicitur, quam quod *specillum* (chirurgorum quoddam instrumentum) *invenerit*[1], *primusque vulnera obligare docuerit*[2]". De chirurgiae antiquitate hic non contendam; quandoquidem, ut is mox bene observat, etiam Celsus *hanc medicinae partem apud Graecos vetustissimam fuisse* scribat[3]. Imo vix aliter profecto ex artis ipsius natura evenire potuit; cum res sit magis obvia, et communi omnium sensui accom-

[1] Cic. De nat. Deor. L. iii. c. 22.
[2] Differt. p. 22. 23. [3] Praef. ad Lib. 1.

modata, vulneribus medendi rationes excogitare; quam abditas morborum caufas inveftigare, et medicamenta iis relevandis idonea adhibere. Et dum illa tantum nota fuit, non mirum eft inventores ejus, atque excultores, apud omnes, qui tanta fibi commoda illorum opera ac beneficio provenire fenferint, fummo honore habitos fuiffe. At vero poftquam ars morbis medendi inventa fuit, ac paulo accuratius exculta, qui *veteres* illos hanc chirurgiae haud praetuliffe, credere poffit; nae is fane de illis, ut de craffi admodum et tardi ingenii hominibus, fentire videtur. Certe Celfum, qui de utraque parte in fcriptis fuis accurate tractavit, aliter judicaffe mox videbimus.

Sed utcunque hoc fuerit, *chirurgos a reliquis medicis nec nomine,*

mine, nec conditione antiquitus unquam diſtingui, aut ſegregari ſe *reperire* V. R. dicit. Imo, " Hier. Mercurialis, *ut ait*, me- " dicus quidem ipſe doctiſſimus, " omnes priſcos medicos chirur- " gos fuiſſe agnoſcit ; atque ad " Galeni uſque tempora medica- " menta ſibi ipſis paraſſe : uti " *compertum habent*, inquit [1], " *qui in auctoribus antiquioribus*, " atque Hippocrate praecipue " ſunt verſati.

" Apud veteres certe Romanos " communi medicorum nomine " cum utroſque appellari, tum " utraſque ſimul medicinae par- " tes ab eodem ſemper exerceri " certiſſimum eſt. *Archagathus* " ille, qui omnium primus me- " dicinae profitendae cauſa e " Graecia Romam, anno ur-

[1] Var. lect. L. 1. c. 13.

" bis

" bis DXXXV, veniſſe dicitur [1], *chi-*
" *rurgus*, ut ante dixi, fuit, ta-
" bernamque ad operam locan-
" dam publice datam habuit.
" *Plautus* etiam, qui eodem
" tempore, ſeu poſterius aliquan-
" to floruit, de *medicis* quoties
" loquitur, haud alios ac *chirur-*
" *gos* eſſe confirmat [2]. *C. Mari-*
" *um* crura tumoribus quibuſdam
" deformata medico ſecanda ob-
" tuliſſe legimus [3]; et ſecandi a-
" cerbitatem ſine ullo doloris in-
" dicio pertuliſſe. *Cicero* de mili-
" te veterano ac exercitato lo-
" quens [4], ob vulnera fortiorem
" eum fieri dicit, nec requirere
" aliud, quam *medicum, a quo*
" *obligetur*. *Catonis medicum*
" *illum* ſupra memoratum *chi-*
" *rurgi* proprio munere fungen-
" tem vidimus. Gladiatorum

[1] Plin. Hiſt. L. xxix. c. 1. [2] Menaec. v. 3.
[3] Plut. in C. Mar. [4] Tuſc. quaeſt. L. ii. 38.

" denique

" denique *ludi ſinguli*, ut ex in-
" ſcriptionibus plurimis apparet,
" ſingulos ſibi medicos habue-
" runt, in utrumque certe, tum
" *valetudinem tuendam*, tum *vul-
" nera medenda*, paratos aeque
" ac inſtructos.

" Imperatorum autem poſtea
" temporibus, cum civium ſimul
" et medicorum multitudo in
" immenſum quaſi excreviſſet ;
" atque in urbe opibus omnibus
" abundante, vel *quaelibet me-
" dicinae pars* vectigal, quae-
" ſtumque ſatis amplum profi-
" tentibus conficere valeret ; tum
" primum in partes varias ſecari
" quaſi, et dividi medendi ars ;
" tum ſingulae deinceps a ſingu-
" lis tractari, et adminiſtrari ;
" tum vel minima quaeque cor-
" poris pars, certuſve quilibet
" dolor *medicos ſibi proprios*
" et *unice addictos* habere coe-

" pit :

" pit[1] : atque hinc denique *clini-*
" *corum*, *chirurgorum*, *oculario-*
" *rum*, *auriculariorum*, &c. no-
" mina effluxere ; quae tamen
" omnia uni interdum, eidemque
" adhuc competere, ex inſcri-
" ptione ſupra allata, atque aliis
" multis liquet.

" *Poſtremis temporibus*, in-
" quit Menagius[2], *partem illam*
" *medicinae, quae manu mede-*
" *tur, ab aliis homines ſejun-*
" *xerunt : quando factum hoc*
" *diſſidium, dixerit alius, non*
" *ego : certe poſt Antoninos.* Scio
" autem Celſum, prout a Clerico
" citatur[3], multis antea annis fa-
" ctam hanc medicinae partitio-
" nem indicare videri : dubitat
" autem vir eruditus, an Celſus
" de ea, tanquam facta jam, et

[1] L. 1. §. 3. ff. de var. et extraord. cogn.
[2] Amoenitat. Jur. civ. c. 35. p. 42.
[3] Hiſt. de la medicine, Par. ii. l. 1. c. 9.

" in uſum perducta ; an de re
" ſolum utili, quamque inſtitu-
" endam exoptarat, eſſet locutus;
" cum Celſi ipſius aetate, anti-
" quum adhuc morem obtinuiſſe,
" omneſque ſimul medicinae par-
" tes ab uno eodemque tractatas
" ſaepe eſſe appareat.

" Quicquid vero de hac re ſta-
" tuamus ; hoc unum certiſſi-
" mum eſt, *medicos* et *chirurgos*
" pari ſemper conditione et di-
" gnitate apud veteres Romanos
" extitiſſe [1] ". Nomen *medicus*
tam lata ſignificatione apud ve-
teres uſurpari, ut *chirurgos* eti-
am complectatur, ſatis notum
eſt. Imo queritur Scribonius
Largus, *multos unius partis ſa-
nandi ſcientia medici plenum no-
men conſecutos* [2]. Juriſconſulti
autem dubitanter de his loqui

[1] Diſſert. p. 23, 24, 25. [2] In Epiſt. ad C. J. Calliſtum.

videntur. *Medicos fortaſſis*, inquit Ulpianus, *quis accipiet etiam eos, qui alicujus partis corporis, vel certi doloris ſanitatem pollicentur* [1]. Mulieribus tamen tribuunt: nam *de medicis utriuſque ſexus* in jure Romano legimus, qui in *medicos* et *obſtetrices* ſtatim diſtinguuntur [2]. Quanquam autem nomen *medicus* communi uſu tam late pateret; ars tamen ipſa ita dividebatur, ut alii *morbis*, alii *vulneribus* mederentur: neque id tantum, ſed qui morbos curabant, etiam *artis dignitate* praecellere cenſebantur; unde et *medicorum* nomen his eminentiori vocis ſignificatu adhaeſit, dum illis *chirurgorum* appellatio tribueretur. At V. R. *nec nomine, nec conditione antiquitus unquam di-*

[1] L. 1. §. 3. ff. de extr. cognit.
[2] L. 3. C. commun. de legat.

ſtingui:

ſtingui: apud veteres certe Romanos, communi medicorum nomine cum utroſque appellari, tum utraſque ſimul medicinae partes ab eodem ſemper exerceri; etiam *pari conditione et dignitate extitiſſe*, aſſerit.

Sed ad totam hanc rem decidendam Celſus, graviſſimus teſtis, opportune ſe nobis offert. Primum igitur, quid de *artis partitione* is dicat, audiamus. *Hippocrates Cous*, inquit, *primus quidem ex omnibus memoria dignus, ab ſtudio ſapientiae diſciplinam hanc ſeparavit, vir et arte et facundia inſignis. Poſt quem Diocles Caryſtius, deinde Praxagaras et Chryſippus, tum Herophilus et Eraſiſtratus, ſic artem hanc exercuerunt, ut etiam in diverſas vias proceſſerint. Iiſdem temporibus in tres partes medicina diducta eſt: ut una eſſet,*

quae

quae victu; altera, quae medicamentis; tertia, quae manu mederetur[1]. Et in alio loco de chirurgia loquens: *Haec autem pars, cum sit vetustissima, magis tamen ab illo parente omnis medicinae Hippocrate, quam a prioribus exculta est. Deinde posteaquam diducta ab aliis habere professores suos coepit, in Aegypto quoque increvit, Philoxeno maxime auctore, qui plurimis voluminibus hanc partem diligentissime comprehendit. Gorgias quoque, et Sostratius, et Hermes, et Apollonii duo, et Ammonius Alexandrinus, multique alii celebres viri, singuli quaedam repererunt. Ac Romae quoque non mediocres professores, maximeque nuper Tryphon pater, et Euelpistus Phlegetis filius, et ut ex scriptis ejus intelligi potest,*

[1] Praef. ad L. i.

horum

horum erudititissimus Meges, quibusdam in melius mutatis, aliquantum ei disciplinae adjecerunt. Esse autem chirurgus debet adolescens, aut certe adolescentiae propior; manu strenua, stabili, nec unquam intremiscente, eaque non minus sinistra, quam dextra promptus; acie oculorum acri, claraque; animo intrepidus, &c[1]. Quid plenius, aut verbis clarioribus exprimi potest? Nimirum, ut Hippocrates ipse medicinam a philosophia separavit; ita secundo post seculo *chirurgiam ab aliis ejus partibus diductam fuisse,* et *professores suos habuisse* dicit; quorum nonnullos etiam, qui *Romae vixerunt*, commemorat. Et ne quis suspicetur Celsum de artis potius, quam hominum divisione loqui,

[1] Praef. ad L. vii.

atque

atque hos *chirurgiae professores* eodem tempore eam quoque medicinae partem, quae morbis medetur, exercere solitos; certe Crassi verba apud Ciceronem contrarium diu ante Caesares in usu fuisse apertissime demonstrant. *Tum Crassus, Non in hac, inquit, una, Catule, re* [oratoria scil.] *sed in aliis etiam compluribus, distributione partium, ac separatione, magnitudines sunt artium diminutae. An tu existimas, cum esset Hippocrates ille Cous, fuisse tum alios medicos, qui morbis; alios, qui vulneribus; alios, qui oculis mederentur*[1]*?* Atque hinc ratio manifesta apparet, cur *Archagathus* a Plinio *vulnerarius* appelletur: nimirum quod eam medicinae partem solummodo exercebat.

[1] De orat. Lib. iii. c. 33.

Nam

Num ſi morbis quoque mederi profeſſus eſſet, cur Plinius ita illum nominaverit, nec *medicum* vocaſſe contentus fuerit, nullam profecto cauſam probabilem concipere poſſum. Ex contemtu quidem id factum V. R. opinor, nequaquam admittet, qui *medicos et chirurgos pari ſemper conditione et dignitate apud veteres Romanos extitiſſe* contendat. Sed, ut ſupra explicatum fuit, Romani Archagatho, totique illius medicinae rationi, adeo infenſi fuere, ut medicos, qui Romam proximi venerunt, artique ſuae cives primi conciliarunt, non chirurgos, ſed clinicos fuiſſe, veriſimillimum videatur. Poſtea vero etiam illos iterum admiſſos fuiſſe, atque artem ſuam cum laude illic exercuiſſe, non ex Celſo tantum, ſed aliis etiam intelligimus. *Alconis* enim *vulnerum medici*

medici, qui ſub Claudio vixit, mentionem facit Plinius[1]. Multos etiam *chirurgos* Scribonius Largus paſſim commemorat, cujus ſequentia verba notatu digna videntur: *Quamvis ex magna parte ad diaetaeticos pertinentes compoſitiones jam exhibuerimus; tamen quaſi claudicat et vacillat hic liber, niſi eas quoque compoſitiones, quae ad chirurgos pertinent, poſuerimus: quare initium ex emplaſtris faciemus*[2]. Porro uſitatum eſt ei loquendi genus, cum de *medicamentis* verba facit, *medicorum* appellare; cum vero de *emplaſtris*, *chirurgorum*. Sic, *Caſſii medici colice*[3], *antidotus Marciani medici*[4]; *emplaſtrum* vero *chirurgi Tryphonis*[5], *emplaſtrum Megetis chirurgi*[6], et ſaepe alias. Unde *medici* appellatio-

[1] L. xxix. c. 1. [2] Compoſ. cc. [3] Ibid. cxx.
[4] Ib. clxxvii. [5] Ib. cci. [6] Ib. ccii.

nem,

nem καῖ᾽ ἐξοχὴν, ut aiunt, iis, qui morbis mederentur, illum attribuisse patet. Galeni et aliorum posterioris aevi testimonia ad hanc rem confirmandam adducere, omnino supervacaneum existimo. Sed ut illud obiter notem: quae tam Crassus, quam Celsus, de medicinae partitione post Hippocratem facta scribunt, ad tempus quo apud Graecos fieri coepit, tantum spectare videntur. Nam Herodotus profecto, qui Hippocrati aequalis fuit, apud Aegyptios etiam sua aetate singulorum morborum medicos fuisse narrat. Verba illius sunt: Ἡ δὲ ἰητρικὴ κατὰ τάδε σφι δέδασται· μιῆς νούσου ἕκαστος ἰητρός ἐστι, καὶ οὐ πλεόνων· πάντα δ᾽ ἰητρῶν ἐστι πλέα· οἱ μὲν γὰρ ὀφθαλμῶν ἰητροὶ κατεστέασι, οἱ δὲ κεφαλῆς, οἱ δὲ ὀδόντων, οἱ δὲ κατὰ νηδύν, οἱ δὲ τῶν ἀφανέων νούσων[1].

[1] Hist. L. ii. c. 84.

Haec medendi artis in Aegypto partitio, ut describit Herodotus, ab ea Graecorum longe fuit diversa. Posterioribus autem seculis Graecanicam istam illic obtinuisse, Celsi verba indicare videntur.

Sed tres viros eruditos, *Mercurialem* scil. *Clericum*, et *Menagium*, in partes suas pertrahere V. R. conatur. *Mercurialis* autem verba paulo plenius hic adscribere non pigebit. *Adjiciam*, inquit, *et illud, tempore Hippocratis consuevisse medicos domibus propriis languentes alere, ut majori sedulitate eos curarent: de chirurgis loquor, quales fuisse omnes priscos medicos, satis compertum habent, qui in auctoribus antiquioribus, et praesertim Hippocratis monumentis legendis sunt diligenter versati: imo usque ad tempora Galeni etiam sibi ipsis medi-*

medicamenta parare ſolitos fuiſſe, multis ex ejus commentariis colligitur. Quoſnam hic *priſcos medicos* intellexerit Mercurialis, ex eo liquido ſatis ſignificaſſe videtur; quod ad *Hippocratis praeſertim monumenta* nos mittit, unde medendi eorum rationem diſcere poſſimus. Sed quid hoc ad Celſi *partitionem*, cujus auctores, diu quidem poſt Hippocratem, at multos tamen annos ante Caeſarum aetatem vixiſſe narrat? Quod ſcribit autem Mercurialis, *medicos uſque ad tempora Galeni etiam ſibi ipſis medicamenta parare ſolitos fuiſſe*; ut de *omnibus* id univerſe accipiatur, verba illius non requirere videntur. Et Plinius certe ſui temporis medicos, quod illud neglexerint, more ſolito anſam increpandi arripit. *Haec omnia,* inquit, *medici (quod pace eorum*

 di-

dixisse liceat) ignorant, pars major et nomina; in tantum a conficiendis medicaminibus absunt, quod esse proprium medicinae solebat. Nam quoties incidêre in libellos, componere ex his volentes aliqua, hoc est, impendio miserorum experiri commentaria, credunt Seplasiae omnia fraudibus corrumpenti. Jam quidem facta emplastra et collyria mercantur; tabesque mercium, aut fraus Seplasiae sic exteritur[1]. Hos medicaminum venditores Scribonius Largus *institores pigmentarios* appellat. *Verum*, inquit, *adjicere oportet, quod ex lacte ipso silvatici papaveris capitum fit, non ex succo foliorum ejus, ut pigmentarii institores ejus rei compendii causa faciunt*[2]. Idem hominum genus

[1] Hist. L. xxxiv. c. 11. [2] Compos. xxii.

doctis-

doctissimus Salmasius ita describit: *Pharmacopolas nostros esse constat diversos a veterum Graecorum pharmacopolis. Iidem quippe cum pigmentariis Romanorum, qui omnium rerum institores erant, quaecunque ad medicinam pertinent. Herbas medicas colligebant, condiebant, servabant, succos ex his eliciebant, medicamenta etiam plerumque componebant, quae medicis venderent*[1]. Sic apud Galenum memoratur *Pamphilus* quidam μιγματοπώλης[2]. Celebratissimis autem medicis, tam apud Graecos, quam Romanos, mos plerumque fuit, servos, qui medicamenta sibi componerent, domibus suis retinere. Ita Scribonius Largus: *Cassii medici colice bona, multis nota propter effectus vera haec est, ut ab ejus*

[1] Proleg. in Exerc. De hom. hyl. iatr.
[2] L. vii. De comp. med. sec. loc. c. 3.

servo

servo Atimeto accepi, legato Tiberii Caesaris, quia is eam solitus erat ei componere[1]. Hoc veterum medicorum curam et sedulitatem forsan ostendat, in dedecus vero eorum nequaquam cedit.

Sed ad *Clericum* venio, *qui*, si V. R. fidem habeamus, *dubitat, an Celsus de ea medicinae partitione, tanquam facta; an solum exoptanda, esset locutus.* Ceterum qui Clerici ipsius verba inspexerit, contrarium, ni fallor, plane percipiet. *Ce fut*, inquit, *à peu près du temps d' Hérophile et d' Erasistrate, selon la remarque de Celse, que la médecine, qui jusqu' alors avoit éte exercée avec toutes ces dépendances par une personne seule, fut partagée en trois parties, dont chacune fit*

[1] Compos. cxx.

dans

dans la ſuite l'occupation de trois perſonnes differentes. Ces trois parties furent la médecine dietétique, la pharmaceutique, et la chirurgique. At mox quidem: *Pour revenir au partage de la médecine, nous l'avons expliqué précisement au ſens de Celſe, qui l'a reglé de cette maniere; ſoit que la choſe ſe pratiquât effectivement ainſi de ſon temps, ſoit qu'il ait voulu ſimplement marquer, comme elle devoit aller.* Hoc autem de illa parte praecipue, quam *pharmaceutique* appellavit, ſe intellexiſſe, tum ex iis, quae proxime ſequuntur, plane ſignificat; tum ex ſequentis etiam capitis initio, quod ita ſe habet: *La chirurgie en particulier ſemble avoir éte plus réellement ſeparée du tronc de la médecine, que la pharmacie.* Et deinde per totum iſtud caput celeberrimos apud

veteres

veteres chirurgos recenſet. *Chirurgiam* igitur a reliquo medicinae corpore ſeparatam fuiſſe, ſuoſque profeſſores habuiſſe, non dubitavit Clericus; ſed num *pharmaceutice* etiam revera ſejuncta fuiſſet, hoc quidem dubitaſſe videtur.

Quod ad *Menagium* attinet, *hanc partitionem poſt Antoninos* diſertim collocat; ſed nil mirandum, ſi juriſconſultus quidem, licet alioquin eruditus, in medicis rebus forte caecutiret.

Neque exempla, quae ex antiquis ſcriptoribus auctor noſter adducit, ad cauſam ſuam tuendam magis conferre videntur. *Archagathum chirurgum* fuiſſe ex Plinio diſcimus, doceat igitur V. R. in morbis quoque medendis eum verſatum fuiſſe: nam *medici* appellationem horum utrique generi communem fuiſſe

inter

inter omnes convenit. Haud tamen diffitendum eſt nonnullos, etiam poſt artis diviſionem a Celſo memoratam, et morborum et vulnerum medicinam exercuiſſe; qualis *medicus* iſte in Plauti *Menaechmis* ridicule ſatis fingitur. Ejuſmodi quoque fuiſſe, qui caſtra ſequerentur, veriſimile videtur. Quemadmodum et hodie chirurgi noſtri navales, ac ſaepe caſtrenſes, utroque munere funguntur. At nemo certe ex eo chirurgiam a reliqua medicina apud nos non revera ſeparari, aut medicos et chirurgos idem genus hominum eſſe dicet. Hinc igitur quid de *medico* illo *C. Marii*, atque etiam *militis veterani* apud Ciceronem, ſtatui oporteat, ſatis perſpicue videmus. Praeterea, ſi quis *domeſticos* illos *medicos* utramque provinciam haud raro adminiſtraſſe exiſtimet,

cum eo nequaquam contendam. Etenim cum familiae valetudo eorum curae committeretur, qui in utramque partem parati essent et instructi, quantum liceret, domini sine dubio conquirebant. Atque ex horum numero *Catonis* fuerat *medicus*, qui tunc patronum sequeretur. Verum proceres Romanos, aliosque viros illustres, medicis hisce salutem suam prorsus commisisse, quis credet? Operam eorum, qui artem publice exercebant, annuo salario conduxisse supra ostendimus: neque illud tantum, sed et aliorum *professorum*, arte insignium, quoties res postularet, consilium adhibere solebant. Ita *Chariclem, non regere valetudines* Tiberii, sed *consilii copiam praebere* solitum fuisse, tradit Tacitus. Et eodem sensu forsan illa Lampridii verba de Alexandro Severo intelligi possint:

ſint: *Medicus ſub eo unus palatinus ſalarium accepit; ceteri omnes, qui uſque ad ſex fuerunt, annonas binas aut ternas accipiebant*[1]. Ex his ſeptem medicis valetudo imperatoris primo praeſertim commiſſa fuiſſe videtur; reliquorum autem conſilio, pro re nata, utebatur. Poſt ea, quae hactenus diximus, in *ludis gladiatorum* utrumque munus ab eodem homine praeſtitum fuiſſe, nemo, opinor, demirabitur. Sed fruſtra eſt V. R. cum ait, *imperatorum temporibus primum in partes varias* ita *ſecari quaſi, et dividi medendi artem,* ut *vel minima quaeque corporis pars medicos ſibi proprios habere coeperit.* Nam Craſſi oratoris aetate medicos fuiſſe, qui *oculos* ſolum mederentur, ſupra vidimus.

[1] Lamprid. in vit. c. 42.

Poſtea tamen nonnullos omnes ſimul partes exercuiſſe ex inſcriptionibus ſatis conſtat. Neque id mirum ſane in ea urbe, qua, ut ſcribit Plinius, *cuicunque medicum ſe profeſſo ſtatim crederetur*[1]. At quales iſtos homines fuiſſe credamus? Vix dubitandum eſt, id, quod plerumque evenit, iis etiam temporibus in uſu fuiſſe, ut quo minus quis ſciret, eo plura profiteretur. Si Plinium certe inſpiciamus, ubi tot medicos fama et arte inſignes apud Romanos recenſet, quae de medendi illorum ratione commemorat, nihil omnino cum chirurgia habent communia; *Archagatho* tantum et *Alconte* exceptis, quos a ceteris igitur diſtinguit, alterum *vulnerarium*, alterum *vulnerum medicum* appel-

[1] Hiſt. L. xxix. c. 1.

lans.

lans. Quo consilio id factum existimare debemus? Nonne clarum et apertum est indicium, reliquos non vulneribus, sed morbis medendis se totos addixisse? Praeterea, opera quaedam *Antonii Musae*, et *Themisonis*, plura vero *Asclepiadis* ab antiquis scriptoribus laudantur, quorum nulla ad chirurgiam spectant[1]. Neque omitti hic debet carmen illud Martialis, toties in hac quaestione laudatum:

Chirurgus fuerat, nunc est vespillo Diaulus;
Coepit, quo poterat, clinicus esse modo[2].

Jam si omnis *chirurgus* etiam *clinicus* fuisset apud Romanos, qua ratione Diaulus, ex chirurgo vespillo factus, tunc clinicus esse

[1] Vid. Fabric. B. G. Vol. xiii. p. 65, 90, 432.
[2] Lib. i. Epigr. 31.

coepit?

coepit ? Perit omnino jocus, ex ambiguitate vocis *clinici* petitus, ni *chirurgia* et *clinice* diverſorum hominum munera fuiſſent. Ex iis igitur quae hactenus diximus, quam temere et inconſulto auctor noſter, *apud veteres Romanos utraſque ſimul medicinae partes ab eodem ſemper exerceri*, affirmaverit, omnes, opinor, facile percipient.

Ad praeſtantiam igitur et *dignitatem* illius medicinae partis, quae morbis mederi profitetur, jam procedimus. Neque aperte minus chirurgiae praeponit Celſus, quam ab ea diſtinguit. *Ex tribus*, inquit, *medicinae partibus, ut difficillima, ſic etiam clariſſima eſt ea, quae morbis medetur*[1]. Quid planius, aut diſerte magis exprimi potuit ? At

[1] Praef. ad Lib. i.

non

non artis, ſed hominum *dignitatem* ſcilicet V. R. dixit. Ceterum vix ea, ut arbitror, ſeparanda eſſe contendet, quae communi omnium conſuetudine conjuncta intelliguntur. Quis enim neſcit artis praerogativam profeſſoribus etiam praelationem vulgo tribuere ?

Sed nequaquam hic praetermitti oportet, quod in operis initio *Juris Civilis Profeſſorem Regium* ſibi declaraſſe dixit : nimirum " haud credere ſe, *chirurgos* " a *reliquis medicis* antiquitus ſe- " jungi ; at contra, quaſi ii po- " tius pro medicis ſoli eſſent ha- " bendi, non meminiſſe aliam in " jure civili medicorum fieri " mentionem, ac eorum, qui *ma-* " *nu curare*, ſeu *ſecare* conſue- " verint [1]". Hanc ſententiam

[1] Diſſert. p. 5.

lege

lege quadam in margine citata confirmat. *Si medicus ſervum imperite ſecuerit, vel ex locato, vel ex lege Aquilia competere actionem*[1]. At ſequitur ſtatim lege proxime ſequenti: *Idem juris eſt, ſi medicamento perperam uſus eſt.* Jam autem *ſecare*, et *medicamento uti*, tam diverſam notionem habent, ut altero loquendi modo *chirurgus*, altero *clinicus* ſignificetur. Item in alia lege: *Nec ſumtum medicamentorum medicus libertus recte petet, quem ut patronam, ejuſque familiam curaret, acceptabat*[2]. Unde igitur conſtabit in duabus hiſce poſterioribus legibus chirurgos, et non clinicos potius medicos deſignari? Ad haec de *archiatris* in jure Romano saepius legimus. Num et hi quo-

[1] L. 7. §. 8. ff. Ad leg. Aquil.
[2] L. 10. §. 3. ff. De ann. legat. et fideicomm.

que inter *chirurgos* numerari debent?

Sed auctor noſter oratorum ritu graviſſimam accuſationis partem ad ultimum locum reſervavit. " Meadius autem, *inquit*, " ne, ſi nihil omnino de ignobili medicorum veterum ſtatu " fateretur, obſtinatum nimis " et pervicacem ſeſe oſtenderet, " concedere tandem aliquid videtur; ſed tanta verborum obſcuritate involutum, et quaſi vi " extortum, ut ſenſum inde vix " ullum quidem, nedum clarum " et diſtinctum elicere facile valeamus: ejuſque ideo verba integra huc appoſui, ut ſolertior " aliquis ea mihi expedienda ſuſcipiat.

" *Nihil igitur ſervile*, inquit " ille[1], *aut tenue quidem, artem*

[1] Orat. Harv. p. 9.

" *noſtram adhuc dedecorat. Sed*
" *ut plane et ſine fuco totam rem*
" *dicam, ſimul cum ingenuis mul-*
" *tis, et doctis viris, non pauci*
" *ſcientiae et fortunae bonis in-*
" *feriores illis temporibus Ro-*
" *mam veniebant; qui etſi non*
" *medicamentis, ſed manu cura-*
" *rent, medici tamen appellaban-*
" *tur. Hi in divitum et magna-*
" *tum clientelam ſe conferebant,*
" *et ſervi agebant, donec civita-*
" *tem conſequerentur; inde li-*
" *berti, nomen alicujus familiae*
" *Romanae ſibi adſciſcere ſole-*
" *bant; neque raro, ſi ingenium*
" *ſtudio literarum excoluiſſent,*
" *morbis etiam internis mede-*
" *bantur, et in medicorum clini-*
" *corum cenſum veniebant. Tali*
" *conditione fuit Antonius Mu-*
" *ſa, &c.*

" Haec ille; ſed ut mihi qui-
" dem videtur, cum verbis, tum
" ſenten-

" ſententiis ſibi ipſi plane repu-
" gnans : ut enim alia omittam ;
" ego ſane haud intelligo, quem-
" admodum ii, qui e Graecia
" *ſponte* quidem veniſſent, atque
" in divitum clientelam ſeſe con-
" tuliſſent, *ſervos* deinde *Romae*
" *agere*, iidemque *magnatum cli-*
" *entes* et *ſervi* ſimul eſſe poſ-
" ſent? Hujuſmodi autem omnia,
" (ſive errata, ſeu minus tantum
" accurata vocemus) et longe
" quidem majora, tali certe viro
" facile ſunt ignoſcenda ; cui tan-
" tis rebus occupato, otium ad
" hujuſmodi nugas exquirendas
" nullo modo ſuppetit ; cujuſque
" aſſiduis occupationibus quan-
" tum unquam morae interpona-
" tur, tantum ſane de publicis
" commodis detrahitur [1] ".

[1] Diſſert. p. 25, 26.

Totum hunc Meadii locum adeo perabſurdum eſſe V. R. pronunciat, ut *cum verbis, tum ſententiis ſibi ipſi plane repugnet*. Prudenter autem fecit, quod, reliquis omnibus aliorum conjecturae relictis, unum tantum commemoret, quod ſpeciem aliquam repugnantiae in ſe continere videtur. Nequit ſcilicet *intelligere, quemadmodum ii, qui e Graecia ſponte quidem veniſſent, atque in divitum clientelam ſeſe contuliſſent*, ſervos *deinde* Romae agere, *iidemque* magnatum clientes *et* ſervi *ſimul eſſe poſſent*. Miror autem V. R. non obſervaſſe, quicquid hic repugnantiae ſit, non Meadii eſſe, ſed ſuum. Nam vox *clientes* apud Meadium non occurrit. *Clientes* quidem non *ſervi*, ſed *liberi homines* fuerunt; *clientela* vero haud ſemper ad ſtrictum illud *jus patronatus*, a

Romulo

Romulo conſtitutum[1], refertur; ſed latiori ſenſu nonnunquam accipitur. Ita Chaerea apud Terentium:

Thais ſe patri commendavit: in clientelam et fidem
Nobis dedit ſe[2].

Ubi vox *clientela* non ea omnia complectitur, quae inter patronum et clientem Romuli conſtitutio poſtulavit; ſed *ſui* tantum, ac *ſuarum rerum defenſionem* denotat. Haud ignoro hanc Graecam eſſe fabulam; at ni eo ſenſu vox apud Romanos uſurpata fuiſſet, ſcriptor accuratiſſimus aliam adhibuiſſet. Sed juriſconſulti etiam ita utuntur. *Si quis poſt hanc noſtri numinis ſanctionem, in fraudem, circumſcriptionemque publicae functionis, ad pa-*

[1] Vid. Dion. Halicar. L. ii. c. 9. 10, 11.
[2] Eun. v. 8, 9.

trocinium

trocinium cujuſcunque conditionis confugerit ; id, quod hujus rei gratia geritur ſub praetextu donationis, vel venditionis, ſeu conductionis, aut cujuſlibet alterius contractus, nullam habeat firmitatem. Et poſt pauca : *Hae autem perſonae quae contra publicam utilitatem in clientelam ſuſcepiſſe collatores detectae fuerint ; nobiliores quidem centum auri librarum condemnationem ſubire cogentur, mediocris vero fortunae facultatum ſuarum amiſſione plectentur* [1]. Quod prius *patrocinium*, mox *clientela* hic dicitur ; et utroque vocabulo ruſticorum *collatorum* tutela ac defenſio, in fraudem fiſci aut aliorum creditorum, ſignificatur. Proinde *ſervos* etiam in hoc *patrocinii* vel *clientelae* genus ſuſcipi potuiſſe, ex proxima lege in-

[1] L. 1. C. Ut nemo ad ſuum patrocinium &c.

telli-

telligimus; quae praecipit, *Ne quis vicanis patrocinium polliceatur, vel agricolas in clientelam suscipiat, redituum alteriusve lucri promissione recepta; et ut qui haec non servaverit, supradictis poenis, majorique commotioni subjaceat. Praeterea ut vicani, si servi sint, dominis castigati reddantur: si liberi* xx *libris multentur*, &c[1]. Quapropter, etsi *clientum* appellatio liberis solum hominibus tribuatur, *clientelam* tamen latiori sensu usurpari, quam ut clientes proprie dictos semper respiciat, perspicuum est. Atque idem aliis vocibus conjugatis usu venisse, ut aliae aliis plura significent, invenimus. Unum exemplum adferam, quo rem ita se habere V. R. facile concessurum, persuasum habeo. *Familia*, inquit Ul-

[1] Ibid. l. 2.

pianus,

pianus, *varie accepta est; nam et in res, et in personas deducitur. In res, utputa in Lege* XII *Tabularum his verbis*: adgnatus proximus familiam habeto. *Ad personas autem refertur familiae significatio ita, cum de patrono et liberto loquitur lex*: ex ea familia *inquit* in eam familiam, *&c*[1]. Atque idem alibi: *Familiae appellatione omnes, qui in servitio sunt, continentur: etiam liberi homines, qui ei bona fide serviunt, vel alieni: accipe eos quoque, qui in potestate ejus sunt*[2]. At vero aut *famulus* de servo tantum dicitur; aut V. R. argumentum de Pyrrhi regis medico, quem Claudianus *famulum* ejus appellat[3], hinc plane evertitur. In summa ergo, ut non omnes in *familia* erant *famu-*

[1] V. S. l. 195. §. 1. [2] L. 25. §. 2. ff. De aedil. edict.
[3] Vid. supra, p. 124.

li,

li, ita nec omnes in *clientela* erant *clientes*. Cum Graecos igitur medicos tenuis fortunae, ac notae obſcurioris, *in divitum et magnatum clientelam ſe nonnunquam contuliſſe, et ſervos egiſſe*, dicit clariſſimus Meadius; quidnam ſit in *verbis* repugnantiae, neutiquam percipio. Et quod ad *ſententiam* attinet, tangit ſane hunc morem libertus apud Petronium, qui alteri interroganti, *Quare ſervivisti ?* reſpondet : *Quia ipſe me dedi in ſervitutem, et malui civis Romanus eſſe, quam tributarius. Et nunc ſpero me ſic vivere, ut nemini jocus ſim, homo inter homines ſuos*[1]. Ad quem locum doctiſſimus Burmannus, *Hac arte*, inquit, *peregrini emebant civitatem Romanam, dando ſe in*

[1] Satyric. cap. 57.

ſervitutem Romano, adjecto pacto, ut manumitterentur. Porro jure civili liberum hominem ſervituti ſe ſubjicere potuiſſe docemur[1]. En igitur, quod *tanta verborum obſcuritate involutum, et quaſi vi extortum* eſſe, *ut ſenſum inde vix ullum quidem, nedum clarum et diſtinctum elicere facile valeamus*, auctor noſter exclamat! Sed cum *parturiunt montes*, qualis foetus expectandus ſit, olim monuit poeta.

Ceterum non ab re forſan erit, ſi jam paululum reſpicientes, illam auctoris noſtri admonitionem conſideremus, cum ait, *Dum a medicis contumeliam propulſare conatur, caveat tandem vir digniſſimus, ne in alios ipſe quidem contumelioſus reperiatur: chirurgos velim, viros ſane*

[1] L. 5. §. 1. ff. De ſtatu hom.

honeſtos, et reipublicae utiles. Cur autem digniſſimus Meadius in chirurgos iſtos, quos ſponte ſua in brevem ſervitutem ſe tradidiſſe cenſeat, magis contumelioſus haberi debet; quam V. ipſe R. in omnes medicos, quos non *ſervos* tantum, idque invitos, ſed *mortalium* etiam *humillimos* appellet? Pulcherrime ſane ab hoc ſtrenuo chirurgorum patrono *viri* iſti *honeſti, et reipublicae utiles* adornantur; dum ipſos *infimae* et *extremae ſortis homines, Graeculos fugitivos* et *eſurientes*; artemque illorum *illiberalem, ſordidam,* ac *cive prorſus indignam* fuiſſe pronunciet. At reliquis interim medicis haud contemtiores fuiſſe affirmat. Recte quidem. Magna igitur erit conſolatio, quod non ſolos, ſed conjunctim cum aliis eos traduxerit, et inter viliſſima atque

abjectissima mancipia collocaverit!

At " Clericus, *inquit*, in libro
" illo, quo medendi historiam
" diligenter et erudite contexuit,
" hanc omnem quaestionem copiose tractat[1]; et quamvis medicus, non dubitat tamen, quae
" in utramque partem dici solent, in medium proferre, aliis
" judicium relinquens: in hoc
" tantum errare visus; quod
" Sponii auctoritatem sequens,
" medicos illos *Arruntium, Calpetanum, Rubrium, &c.* quos
" *Romanorum primos* medicinam
" attigisse dicit, ex *amplissimis*
" *civium familiis* ad eam illico
" accessisse credat[2]." Verum est, quod de Clerico in priori parte sententiae dicitur. Sin autem *in hoc tantum errare vi-*

[1] Hist. de la med. Par. iii. l. 1. c. 2.
[2] Dissert. p. 26. 27.

sus

ſus eſt, quod *medicos illos Arruntium, Calpetanum, Rubrium, &c. ex ampliſſimis civium familiis ad eam illico acceſſiſſe credat*; in plurimis certe V. R. erraſſe neceſſe eſt. Clericus enim non ſervos, ſed ingenuos homines fuiſſe, qui Graecam medicinam primi Romam attulerint, et in manibus ſuis poſtea illic potiſſimum retinuerint, affirmat. Et quamvis ſervorum exempla, quae contrariae ſententiae fautores ex variis ſcriptoribus collegerint, diligenter exponat; plures tamen medicos, quos ipſe ex Romanis familiis ortos fuiſſe cenſet, in hoc et ſequentibus capitibus commemorat. Nequaquam igitur medendi artem *Romanorum gravitate indignam* exiſtimavit. Sed operae pretium eſt, quid de ſervis iſtis ſenſerit, audire. *Ceux que Suetone, et les autres auteurs*

teurs qu'on a citez, appellent médecins, pouvoient n'être pour la plûpart que des chirurgiens, ou de ceux qui exerçoient la pharmaceutique. Num minus jam Clericus in chirurgos contumeliosus fuisse videtur, quam Meadius? Sed in errore etiam versatur V. R. cum *medicos illos Arruntium, Calpetanum, Rubrium, &c. Romanorum primos medicinam attigisse*, Clericum dixisse scribit. Nam *Julium Bassum, Sextium Nigrum, C. Valgium,* et *Macrum*, sub Augusto ante memoraverat; de istis autem, utrum in extrema parte ejusdem imperii, an potius sub Tiberio, Caligula, aut Claudio poni debeant, incertus esse videtur. *Quae* igitur *in utramque partem dici solent*, Clericus ita *in medium profert*; ut eam partem, quam V. R. amplexus est, plane rejiciat.

HAEC

HAEC ſunt argumenta et auctoritates, quibus Vir Reverendus confiſus, *medicorum apud veteres Romanos degentium conditionem ſervilem atque ignobilem fuiſſe*, oſtendere propoſuit. Singula, quanta licuit brevitate, conſideravimus; nihilque omnino, in quo vis ac firmamenti aliquid ad cauſae illius defenſionem ineſſe videretur, ſcientes praetermiſimus. Quam feliciter autem probatio ei ſucceſſerit, jam aliorum judicio relinquimus.

IN priori capite, quo de medicorum ſtatu generatim agit, primis DC annis artem medicam apud Romanos *non niſi a ſervis et extremae ſortis hominibus, quos fere omnes a Graecis habuerunt, adminiſtratam fuiſſe* aſſerit. Ubi idem ſane bis dicitur:

tur: nam *servi*, non *liberti*, extremae sortis homines fuerunt. Et tamen proximis verbis servos hosce *libertatem* prius *adipisci*, quam *officinas ad operam suam, artisque instrumenta publice vendenda conducerent*, solitos fuisse significat. Paucis autem interpositis, *post Graeciam tandem et Asiam subactas, principes viros primum Graeculos servos medicinae peritos coëmere coepisse* statuit; *quorum deinceps in manibus*, ut ait, *medendi ars ac provincia fere omnis versata est*. Sed mox iterum veteres illi Romani *medendi artem a servis omnino occupatam atque administratam, tanquam illiberalem ac sordidam rejecisse* dicuntur. Nihilominus tamen *haud negandum esse* dicit, *quin cum servulis hisce sese conjunxerint Graeculi esurientes, liberae fortasse, sed humilis certe*

te

te et abjectae conditionis: quos omnes J. Caeſar civitate donavit. Atque haec prima ſcilicet *medicis ad honores janua patefacta. Artem autem ipſam, magnis licet privilegiis munitam poſthac atque ornatam, vix unquam tamen inter liberales cenſeri* autumat. Imo, quis credet? poſt januam hanc ad honores medicis patefactam, cum *apud principes gratia valere, opibuſque et variis immunitatibus aucti, ex ſervili atque ignobili ſtatu ad honeſtum, atque ex tenebris et obſcuritate in lucem et ſplendorem evadere* coeperunt; *in humillimis mortalium a Seneca adhuc numerantur.* En itaque *medicae rei faciem* apud veteres Romanos, ut auctori noſtro eam depingere placuit! Sed quis non videt haec ita ſecum diſcordare, ut plane ſint ἀσύστατα?

Contra autem verus medicorum ſtatus, artiſque illorum apud Romanos, quantum ex antiquis ſcriptoribus colligere potuimus, talis fuiſſe videtur : Graecorum medicina, quae per primos DC annos Romae non obtinuerat, haud ita multo poſtea ab ingenuis viris illuc adferebatur. Et cum ſequenti tempore principes viri, ac divites, ſervos hac arte inſtructos in privatum uſum ſibi comparare coeperunt, liberi ſolum homines eam nihilominus publice exercebant. Ars autem ipſa illiberalis aut ſordida nunquam habebatur. Cicero certe inter liberales reponit : et Seneca *liberaliſſimam* appellat ; qui de ipſis etiam medicis alibi loquens, *horum*, inquit, *apud nos magna caritas, magna reverentia eſt*[1]. Imo dum ſtetit reſpublica, in ſummorum virorum amicitiam

[1] De benef. L. vi. c. 15.

am et familiaritatem medici adhibebantur; ficut Craffus Afclepiade fe *amico* ufum fuiffe dicit. Medici autem, quos J. Caefar civitate donabat, omnes liberi, et plerique faltem ingenui fuere. Ab Augufto quoque, et aliis deinceps principibus, variis immunitatibus ornati, opibufque jam florentes, gratia et amicitia apud illos haud raro valebant. Hinc et ars eorum majoribus praemiis quotidie augebatur. Quin et *archiatrum* fuum, nomine *Andromachum*, habuit Nero, ut ex Galeno difcimus[1]; de qua dignitate poftea, et immunitatibus ei conceffis, in jure Romano haud raro legimus. Scholae etiam, vel collegii, medicorum ruinae in Efquiliis adhuc extant. Et *Alexander Severus*, ut tradit Lampridius, *rhetoribus*, *grammaticis*, *medicis*, aliifque *falaria*

[1] L. i. Antidot.

inſtituit, et auditoria decrevit, et diſcipulos cum annona pauperum filios, modo ingenuos, dari juſſit[1]. Interim tamen morem iſtum ſervos medendi arte peritos, qui familiae valetudini privatim miniſtrarent, alendi, nobiles et opulenti homines ſemper retinuerunt. At ſervi iſti tam nomine, quam officio, ab iis diſtinguebantur, qui artem publice exercerent ; nam ut hi *profeſſores*, ſic illi *domeſtici medici* vocabantur. Nihil autem prohibuit, quo minus liberti in profeſſorum numerum admitterentur, quod et ſaepe accidit ; quanquam major pars eorum, qui arte inſignes erant, ingenui fuiſſe videntur. Porro etſi Romae res medica in Graecorum manibus praecipue ſemper verſata fuerit ; cives tamen Romani, iique bene nati, ſub Caeſaribus ſaltem non defuere,

[1] In vit. c. 44.

qui

qui huic ſtudio ſeſe addixerint. Haec vera eſſe artis ſalutaris effigies, uti inter Romanos conſpecta fuit, ſi auctoribus eorum fidem habeamus, videtur; ut diſpar admodum ac diſſimilis ei, quam V. R. delineavit, ita multo ſane pulchrior et amabilior.

In poſteriori capite *chirurgos a reliquis medicis nec nomine, nec conditione antiquitus unquam diſtingui*; et *apud veteres Romanos utraſque ſimul medicinae partes ab eodem ſemper exerceri*, contendit.

Prudenter autem hanc partem alteri ſubjecit. Nam ſi omnes medicos ſervos fuiſſe probaſſet, tota quaeſtio de conditionis diverſitate eadem opera fuiſſet ſublata; quandoquidem, ut lex ait, *in ſervorum conditione nulla eſt differentia*[1]. At Celſus ſane hanc

[1] Inſt. De jure perſon. §. 3.

rem

rem longe aliter explicuit. Nam et chirurgiam a reliquo medicinae corpore diductam fuiſſe, ſuoſque profeſſores apud Romanos habuiſſe, oſtendit. Neque minus aperte eam medicinae partem, quae morbis medetur, ut difficillimam, ſic etiam clariſſimam eſſe declarat. Item Craſſus apud Ciceronem etiam ſua aetate alios medicos morbis, alios vulneribus, alios oculis mederi ſolitos teſtatur. Ceterum inferioris notae medicos, qui omnium morborum vulnerumque curationes profiterentur, ſemper extitiſſe, nemo, opinor, denegabit. Inſignes autem viros, arteque celebratos, haud ita ſe comparaſſe, ſed uni tantum parti ſe totos addixiſſe, ſatis manifeſto conſtat. At vero cum res chirurgica apud veteres in opera magis, quam ſtudio poneretur, ſententia eorum a vero minime abhorrere videtur;

tur; qui ſervos hujus praecipue partis expertiores fuiſſe, ideoque libertatem adeptos eam plerumque exercuiſſe, cenſeant.

Sed cum *tota haec diſputatio in hiſtorica quadam diſquiſitione unice verſetur*, ut V. R. recte obſervat; miretur ſane aliquis, cur tot veteres ſcriptores, verbis eorum aut plane corruptis, aut in alienum ſenſum deflexis, quaſi obtorto collo in cauſae ſuae patrocinium invitos cogere ſtuderet. Nihil enim bonis literis gravius detrimentum adferre poteſt; quam cum viri eruditi *otio ſuo* et doctrina ita abuti velint, ut incerta pro certis, ficta pro veris, quantumvis ſpecioſe propoſita, incautis ac minus expertis obtrudere conentur. In hanc igitur arenam neque amore contentionis, neque ſpe aliqua victoriolae commotus deſcendi; ſed ut quo loco

res

res medica apud veteres Romanos revera ſteterit, manifeſtum fieret. Ob quam cauſam lector etiam mihi ignoſcet, ſiquando rem magis dilataverim, quam ad ea refutanda, quae V. R. contra clariſſimum Meadium, alioſque viros doctiſſimos attulerit, opus erat; quo veterum ſcriptorum locis quibuſdam, quae hanc quaeſtionem obſcuram reddere videbantur, lucem adferrem. Sed cum ipſe haec ſua non immerito *levicula* eſſe fateatur; ſperandum eſt ſane, quando *graviora* iſta, quae promittit, in publicum edet, *gravioribus* illum argumentis ea confirmaturum.

F I N I S.

E R R A T A.

PAG. 71. *verſ.* 22. l. *decuriones.* 78. *in marg.* in vit. Caeſ. 88. 14. EVTYCHVS. 110. 9. *civitate.* 117. 4. *medicus.* 118. 19. ſui. 125. 10. minus. 139. 7, 18. *medecins.* 21. *de prendre.* 160. 1. videri.] 161. 5. proximis. *in marg.* L. xxxii. c. 3. 169. 22. oportet. At licet. 179. 18. *Praxagoras.* 180. 15. *Herones.*

L